

Odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole

Jović, Doroteja

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:177935>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Petrinja

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Doroteja Jović

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod
učenika nižih razreda osnovne škole

MENTOR: izv.prof.dr.sc. Lidija Cvikić

Petrinja, srpanj 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. PISANI I GOVORENI JEZIK	6
3. USVAJANJE MATERINSKOG JEZIKA	8
3.1. LEKSIČKI RAZVOJ	10
3.2. SVJESNOST O PISANOME TEKSTU	12
4. PRIPOVIJEDANJE	15
4.1. STRUKTURA PRIČE KOD DJECE	17
5. ISTRAŽIVANJE	22
5.1. CILJ ISTRAŽIVANJA	22
5.2. HIPOTEZE	22
5.3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	22
5.4. INSTRUMENT	23
5.5. UZORAK	24
6. REZULTATI I RASPRAVA	26
6.1. MAKROSTRUKTURA PRIČE S OBZIROM NA DOB UČENIKA	26
6.2. DULJINA REČENICA	27
6.3. LEKSIČKA RAZNOLIKOST	31
7. ZAKLJUČAK	37
8. LITERATURA	39
9. PRILOZI	41

Sažetak

Tema je ovoga diplomskog rada odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole. U svrhu izrade diplomskog rada provedeno je istraživanje na temu odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole u Osnovnoj školi Sesvete u Sesvetama. Cilj je istraživanja bio utvrditi obilježja pismenoga i usmenoga izražavanja učenika nižih razreda osnovne škole te rezultatima istraživanja dati doprinos unapređenju nastave hrvatskoga jezika. Ispitivanje je provedeno u dva dijela: pismeno i usmeno. Zadatak je učenika bio prepričati jedan tekst. Pisani tekstovi prikupljeni su, a usmeno prepričavanje snimljeno je diktafonom. Istraživanje je provedeno na leksičkoj i sintaktičkoj jezičnoj razini. Proučavana je makrostrukutna dječje priče, duljina rečenica s obzirom na dob učenika i modalitet jezika (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje) te leksička raznolikost s obzirom na dob učenika i modalitet jezika (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje) u tekstovima učenika drugih i trećih razreda. Provedenim istraživanjem ustanovljeno je da su učenici drugih i trećih razreda ovladali makrostrukturom priče. Istraživanjem na sintaktičkoj razini utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u duljini rečenica s obzirom na dob učenika i modalitet jezika. Istraživanjem na leksičkoj razini utvrđeno je da se leksička raznolikost razlikuje s obzirom na dob učenika i s obzirom na modalitet jezika.

Ključne riječi: pripovijedanje, prepričavanje, pisani i govoreni jezik

Summary

The subject of this graduate paper is the Relation between the characteristics of written and spoken language among elementary school children. The research behind the paper was conducted in the lower grades of the Sesvete elementary school. The aim of the study was to determine the features of written and spoken language of elementary school children in order to improve the process and techniques of teaching Croatian to schoolchildren. The research consisted of two parts: studying written and studying spoken language. The students who participated in the study had to retell a tale they had read (provided by the author). Their written accounts were gathered, and verbally narrated tales were recorded. The study was conducted on the lexical and syntactic level of language. The macrostructure of children's tales, sentence length in relation to age and language modality (written and verbal narration), and lexical diversity in relation to the age of the students and language modality (written and verbal narration) were examined in the texts composed by second- and third-grade children. According to the results of the research, second- and third-grade students can consistently form tales on the macrostructural level. On the syntactic level of language analysis, the research results show that there is a statistically relevant difference in sentence length in relation to age and language modality. On the lexical level of language, the research shows that lexical diversity differs in relation to age and language modality.

Key words: narration, retelling, written and spoken language

1. UVOD

Jezik je sustav znakova za sporazumijevanje i skup pravila po kojima se ti znakovi slažu u riječi i rečenice. Sporazumijevanje ili komunikaciju možemo definirati kao primanje i prenošenje poruka, obavijesti ili informacija. Sporazumijevanje se može odvijati uz pomoć različitih osjetila pa tako primjerice postoji vizualno sporazumijevanje, gustativno sporazumijevanje, olfaktivno sporazumijevanje (Pavličević-Franić, 2005). Komunikacija se može odvijati na razini pojedinca ili cijele skupine te na razini društva. Iako postoje različiti oblici komunikacije, komunikacija odnosno sporazumijevanje jezikom najčešća je komunikacija. Jezik se služi zvukovnim sredstvima i bezvučnim sredstvima poput gesta, mimika i izraza lica. Prema tome, komunikacija među ljudima može biti verbalna ili neverbalna. Uz primarnu funkciju, a to je komunikacija, jezik može imati i estetsku, psihološku te razvojnu funkciju (Pavličević-Franić, 2005) Svaki narod ima svoj jezik kojim se sporazumijeva te je on službeni na određenome području. Jezik kao društveni fenomen iskazuje se u različitim pojavnostima te sukladno tomu postoje različite razine svakoga jezika. Prema *Hrvatskoj školskoj gramatici* (2017) hrvatski jezik obuhvaća mjesne govore, skupine govora, poddijalekte, dijalekte i narječja, gradske govore i žargone te hrvatski standardni jezik. Jezik se usvaja spontano, a standardni jezik usvaja se polaskom u školu. Standardni jezik uređen je pravilima koje nazivamo normama. Norme su usustavljena pravila prema kojima se odvija proces komunikacije. Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005) navode sljedeće norme u hrvatskome jeziku: morfološku, tvorbenu, sintaktičku, leksičku i naglasnu normu. Uporaba hrvatskoga standardnog jezika podrazumijeva naučenost i primjenu normi, ali i upotrebu različitih stilova jezika. Stilovi jezičnoga izražavanja u hrvatskome jeziku su: znanstveni stil, administrativni stil, književnoumjetnički stil, publicistički stil i razgovorni stil. Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005) navode kako u svakome stilu možemo razlikovati značajke koje se u funkcionalnome stilu pojavljuju. Jezik kao sustav ostvaruje se u dva oblika, u pisanome i usmenome, odnosno pisanom i usmenom komunikacijom te prema tome razlikujemo pisani i govoreni jezik. Govorenomu jeziku svojstven je razgovorni stil. Razgovorni stil funkcionalni je stil uobičajen za svakodnevnu, neobaveznu i spontanu komunikaciju. Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005) navode kako se ostvaruje i u pisanome i u govorenome jeziku u zapisima i pismima. U njemu su česti ekspresivni i emocionalno obojeni izrazi, nerijetko je upotpunjen izvanjezičnim načinima komuniciranja, gestama i mimikama

(Frančić, Hudeček i Mihaljević, 2005). Usto, za razgovorni stil tipični su žargonizmi i poštapalice te kolokvijalni izrazi.

U ovome diplomskom radu bit će utvrđen odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole.

Na početku rada bit će pojašnjena opća obilježja pisanoga i govorenoga jezika te opće razlike između pisanoga i govorenoga jezika. Nadalje, bit će govora o usvajanju jezika kod učenika, jezičnome razvoju i usvajanju prvoga jezika te usvajanju riječi i svjesnosti učenika o pisanome tekstu. U radu će također biti objašnjeno pripovijedanje kao jedan od oblika pismenoga izražavanja.

Glavni dio rada temelji se na provedenome istraživanju kojim se ispitao odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole. Nakon toga slijedi rasprava o rezultatima te zaključak.

2. PISANI I GOVORENI JEZIK

Jezik kao sustav znakova za sporazumijevanje ostvaruje se u dva oblika, u pisanome i usmenome obliku, odnosno pisanom i usmenom komunikacijom. Pisani se jezik ostvaruje pismom s pomoću dogovorenoga sustava znakova, a usmena komunikacija govorom koji je auditivno sredstvo realizacije jezika (Pavličević-Franić, 2005). Govoreni jezik stariji je od pisanoga jezika i temeljni je oblik sporazumijevanja, dok se pisani jezik najčešće razvija iz govora (Pavličević-Franić, 2005). Govor se usvaja spontano, bez prethodnoga učenja slušanjem određenoga govornog uzora. Govor se odvija uz pomoć glasova. Glas je najmanji odsječak izgovorene riječi. To je skup akustičko-artikulacijskih obilježja koja se zapažaju istodobno i nazivaju se razlikovna obilježja (Barić i dr., 2000.). Glasovi nastaju radom govornih organa koje pokreće zračna struja. U hrvatskim se gramatikama (Barić i sur., 2005) navodi kako hrvatski standardni jezik ima 32 glasa, među kojima je šest otvornika (/a/, /e/, /i/, /o/, /u/), a ostali su zatvornici (/b/, /c/, /č/, /ć/, /d/, /dž/, /đ/, /f/, /g/, /h/, /j/, /k/, /l/, /lj/, /m/, /n/, /nj/, /p/, /r/, /s/, /š/, /t/, /v/, /z/, /ž/). Prilikom izražavanja govorom važna je uporaba vrednota govorenoga jezika koje su njegovo specifično obilježje. Pavličević-Franić (2005) navodi kako se u realizaciji govora očituju sljedeći elementi:

intonacija, intenzitet, naglasci koje zajedničkim nazivom zovemo prozodijska obilježja.

Pisani jezik sustav je znakova kojima se ostvaruje jezik. U pisanome jeziku slovima se bilježe glasovi tj. fonemi jezika, ali se u pismu služimo i drugim znakovima, od kojih neki upućuju na govorne vrednote, na primjer upitna (uzlazna) intonacija. Da bismo mogli pisati, moramo ovladati pismom kojega jezika te usvojiti pravopisna pravila i norme toga jezika. Pravopis ili ortografija skup je pravila za pisanje. Današnje je hrvatsko pismo latinica, a riječ je o glasovnome pismu temeljenu na fonološko-morfonološkome načelu (*Hrvatski pravopis*, 2013). Većinu glasova pišemo prema fonološkome načelu po principu *jedan glas – jedno slovo*. Govor i pismo dva su modaliteta jezika i glavna im je svrha sporazumijevanje, međutim svaki oblik ima svoja obilježja. Oba oblika imaju istu namjenu te pripadnost istomu jeziku. Pavličević-Franić (2005) navodi temeljna obilježja pisanoga i govorenoga jezika. Smatra da je govor trenutačni oblik izražavanja koji podrazumijeva sugovornika i dijaloški oblik komuniciranja, dok pisani jezik ne zahtijeva sugovornika i monološki je oblik izražavanja. Govor je multimedijски oblik izražavanja koji podrazumijeva povratnu informaciju te slobodniji i jednostavniji izraz uz poznavanje normi govorenoga jezika. Pisani jezik podrazumijeva zahtjevniji i složeniji izraz bez vrednota govorenoga jezika, jednomeđijski je trajan oblik izražavanja i uključuje poznavanje normi pisanoga jezika bez trenutačne povratne informacije i bez drugih sudionika (Pavličević-Franić, 2005: 32). Češi (2013) navodi da pisani jezik zahtijeva preciznost i točnost izraza da bi poruka bila jasno oblikovana i razumljiva onomu tko je čita ili sluša. Da bi se dijete izražavalo jezikom, mora usvojiti njegove elemente i pravila, najprije u govoru, a zatim u pismu. Dijete najprije usvaja jezik, zatim govor (naglasna pravila i govorne vrednote) te pismo (pravopisna pravila). Na početku obrazovanja dijete mora naučiti četiri tipa slova: velika i mala tiskana slova te velika i mala pisana slova. Uz grafiju, mora usvojiti i pravopisna pravila, skup pravila prema kojima se grafijski znakovi jezika bilježe pisanjem.

Kada govorimo o istraživanjima vezanim uz pisani i govoreni jezik, u Hrvatskoj gotovo da nema istraživanja koja uspoređuju ta dva modaliteta jezika. Olujić i Matić (2017) provele su istraživanje o govoru odraslih te pokušale utvrditi koliko se razlikuju. Ispitivale su obilježja i razlike u leksičkoj raznolikosti, leksičkoj gustoći i zastupljenosti pojedinih vrsta riječi te u jednoj od mjera sintaktičke složenosti. Olujić

i Matić (2017) utvrdile su da je prosječna leksička raznolikost pisanoga jezika značajno veća od leksičke raznolikosti govorenoga jezika. Također zaključuju da postoji značajna razlika u sintaktičkoj složenosti između govorenoga i pisanoga jezika te pisani jezik ima veću sintaktičku složenost mjerenu u duljini komunikacijske jedinice u odnosu na govorni jezik.

Kako bi se dobio bolji uvid u proces ovladavanja dvama modalitetima jezičnoga izražavanja, pisanim i govorenim jezikom, u ovome će se radu istražiti odnos nekih obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole. Najprije će biti riječi o procesu ovladavanja materinskim jezikom.

3. USVAJANJE MATERINSKOG JEZIKA

Procese usvajanja i učenja jezika kod djece i odraslih proučava psiholingvistika. Kuvač (2007) navodi kako psiholingvistika kao znanstvena disciplina ima tri glavna područja svojih istraživanja: razumijevanje (kako djeca i odrasli razumiju iskaze koje čuju), proizvodnja (kako oblikuju iskaze) i usvajanje/učenje jezika. Prema načinu učenja jezike dijelimo na one koji se uče i one koji se usvajaju. Jezik koji usvajamo najčešće je materinski jezik. Materinski je jezik jezik koji dijete stječe u najranijoj dobi bez svjesnoga učenja, najčešće od majke, spontanim usvajanjem. Djeca ga usvajaju nesvjesno i spontano, na brz način bez izravnoga poučavanja. Usvaja se u prirodnim okolnostima, a početak usvajanja počinje još u prijerodno doba (Jelaska 2007: 87).

Prebeg Vilke (1991) navodi sljedeće faze u usvajanju materinskoga jezika:

1. usvajanje glasovnog sustava – početak je krik djeteta nakon rođenja – predjezična faza
2. uporaba jezičnih oblika vlastitoga jezika, tj. usvajanje gramatike materinskoga jezika – početak jezične faze
3. sposobnost razumijevanja i priopćavanja značenja, tj. razvoj semantike
4. sposobnost uporabe jezika zbog potrebe za komunikacijom.

Kuvač (2007) navodi da se rani jezični razvoj može podijeliti u dva razdoblja: predjezično i jezično razdoblje. Predjezično razdoblje traje od trenutka rođenja do prve izgovorene riječi, a jezično razdoblje počinje prvom izgovorenom riječi. U usvajanju jezika najprije dolazi do pojave jednorječnih izraza, a zatim do pojave dvorječnih izraza. Postoje različita stajališta o tome što utječe na usvajanje jezika. Prema empiristima, ključna je okolina u kojoj dijete odrasta i smatraju kako bez okoline nema jezičnoga razvoja. S druge pak strane, teorija nativizma oslanja se na urođenost, tj. biološku predodređenost za usvajanje jezika. Kuvač (2007) zaključuje da je danas u potpunosti jasno da su i okolina i biološka urođenost jednako važni čimbenici koji omogućavaju usvajanje jezika te da je odnos tih dvaju čimbenika uzajaman i komplementaran. Novija istraživanja pokazuju da je fetus u posljednjemu tromjesečju trudnoće osjetljiv na zvukove i melodiju materinskoga jezika, da razlikuje jezik od drugih zvukova, da reagira i na neka obilježja glazbe, da voli klasičnu glazbu te da čuje, prepoznaje i pokazuje najveću osjetljivost na majčin glas (Karmiloff-Smith, 2001 prema Kuvač, 2017). Češi (2017) navodi da kod djeteta do pete godine života još nisu razvijeni svi aspekti jezične obrade, poput razumijevanja prenesenoga značenja riječi (metaforičkoga i apstraktnoga) zato što još nije nastupilo razdoblje konkretnih operacija. Jezična obrada ovisi o stupnju razvoja kognitivnih sposobnosti. Oko sedme godine života počinje razdoblje konkretnih operacionalizacija u kognitivnome razvoju i tada dolazi do mogućnosti povezivanja i uspostavljanja odnosa među poznatim ili perceptivno predočljivim predmetima i pojavama; mogućnost klasificiranja i razvrstavanja predmeta u skupine (Piaget, Inhelder 1978 prema Češi, 2017). Na temelju toga dolazi do povezanosti kognitivnoga i jezičnoga razvoja. Kod djece s urednim jezičnim razvojem, sa šestom i sedmom godinom života stvorit će se uvjeti za završetak fonološkoga razvoja. Kuvač Kraljević (2015) navodi kako bi dijete urednoga jezičnog razvoja u toj dobi trebalo ovladati naglasnim sustavom, usvojiti sve glasove i rečeničnu intonaciju. Istraživanja gramatičke kompetencije u hrvatskome jeziku djece predškolske dobi (Kuvač i Cvikić 2003) pokazuju da u toj dobi još uvijek nije završio morfološki razvoj. I dalje se ne provode glasovne promjene, još uvijek dolazi do pojednostavnjivanja, poopćavanja i novotvorbi. Kuvač Kraljević (2015) navodi kako na području sintakse u fazi ranoga jezičnog razvoja dijete najprije usvaja jednostavne sintaktičke strukture i po stupnju njihove usvojenosti može se pratiti sintaktički razvoj. Za razliku od toga, u kasnijim se fazama jezičnoga razvoja sintaktički razvoj

prati opažanjem sposobnosti kombiniranja sintaktičkih struktura (Nippold prema Češi 2007). Prema Kuvač Kraljević (2015), Karmiloff-Smith smatra da nakon pete godine nastupa osjetljivo razdoblje razvoja složenijih jezičnih struktura i funkcionalne uporabe jezika (Kovačević, 2003). Primjerice, dijete u to doba razumije mogućnost uporabe zamjenica umjesto imenica (pronominalizacija), razumije podređenosti unutar gramatičkih kategorija (subordinaciju) i dolazi do razvoja složenijih sintaktičkih struktura, prelaska s unutarrečenične razine na međurečeničnu razinu. U predškolsko doba počinje proizvodnja složenijih sintaktičkih struktura, nezavisnih i zavisnih rečenica (Nippold 2005 prema Češi), pa čak i odnosnih atributnih rečenica, što je dokaz najvećeg dostignuća jezičnoga razvoja (Balija, Hržica i Kuvač Kraljević, 2012). Hrvatska su istraživanja pokazala da do usvajanja i točne uporabe odnosnih rečenica dolazi tijekom školske dobi (Balija, Hržica i Kuvač Kraljević, 2012). Na temelju istraživanja Aladrović Slovaček (2012) pokazala je da učenici od drugoga do šestoga razreda stvaraju sastavke koji u prosjeku imaju od pet do devet rečenica. Češi (2017) zaključuje da je to razdoblje u kojemu je dijete ovladalo konstrukcijom jednostavnih i složenih rečenica, pritom najviše stvara tekstove u kojima su sastavne i suprotne rečenice.

Dakle, s obzirom na navedene podatke morfološki i morfosintaktički razvoj trebao bi završiti s jedanaestom i dvanaestom godinom života, za razliku od usvojenosti gramatike i leksika. Broj riječi mijenja se tijekom cijeloga života. Čovjek uči riječi tijekom cijeloga života, samo su drugačiji procesi usvajanja rječnika. Rječnik se usvaja slušanjem i govorenjem, a kasnije polaskom u školu i ostalim jezičnim djelatnostima, čitanjem i pisanjem. Polaskom u školu dijete ovladava s oko 4000 do 6000 riječi. Rječnik se naglo povećava nakon što se ovlada čitanjem i pisanjem. Kuvač Kraljević (2015) navodi kako se aktivni rječnik u kasnijoj dobi ne može izmjeriti, već se samo može procijeniti.

3.1. LEKSIČKI RAZVOJ

Kuvač Kraljević (2015) navodi kako dijete usvoji neku riječ i pohranjuje je u svoj mentalni leksikon. Mentalni leksikon nije organiziran kao popis riječi poredanih abecednim redoslijedom kao u rječnicima, nego kao složena interaktivna mreža u kojoj se međusobno preklapaju i paralelno aktiviraju potrebne informacije (Kuvač

Kraljević 2017: 57). Veze u mentalnome leksikonu različite su vrste i jakosti te ovise o općim kognitivnim sposobnostima, kakvo je primjerice pamćenje (Kuvač Kraljević 2017: 57). Prema Kuvač Kraljević (2015), ne postoji granica za usvajanje novih riječi. Nove riječi ili proširena značenja poznatih riječi usvajamo svakodnevno i cijeli život te tako izgrađujemo svoj individualni rječnik. Rječnik čine riječi koje razumijemo i riječi koje upotrebljavamo. Riječi koje upotrebljavamo čine receptivni rječnik, dok riječi koje proizvodimo čine proizvodni ili produktivni rječnik (Kuvač Kraljević, 2015). Djeca riječi usvajaju spontano, a veličina rječnika ovisi o broju riječi koje s njima izmjenjuju roditelji. Kuvač Kraljević (2015) navodi kako dijete oko treće godine ovladava bazom materinskoga jezika, što znači da posjeduje određen fond riječi na koje može primjenjivati morfološka pravila. Procjenjuju se da u dobi od šest godina djeca poznaju otprilike 10 000 riječi (Anglin, 1993 prema Kuvač Kraljević, 2015). U početku ovladavanja rječnikom nailazimo na pogreške te na leksička sužavanja i leksička poopćavanja. Kod leksičkoga sužavanja dijete će svoju igračku *vlak* nazivati *vlakom*, dok *vlak* neće nazvati *vlakom*. Kod leksičkog poopćavanja dijete će za lisicu i vuka reći da je pas. Češi (2017), pozivajući se na ranija istraživanja (Kovačević, 1991, 2003), navodi kako dijete do pete godine života usvaja jezik svakodnevno, a to znači usvajanje svih jezičnih sastavnica jezika svoje sredine potrebnih za svakodnevno sporazumijevanje. Donedavno se smatralo da dječji jezični razvoj završava polaskom djeteta u školu, međutim danas se smatra da se jezik nastavlja razvijati kroz daljnje školovanje. To je u hrvatskome potvrđeno istraživanjem usvojenosti morfologije (Kuvač i Cvikić 2003a). Istraživanjem se došlo do spoznaja da jezični razvoj u trenutku polaska u školu ne završava te da su škola i vještine koje će učenik u njoj steći neizmjereno važni čimbenici koji utječu na djetetov jezični razvoj. Tijekom usvajanja jezika djeca se također suočavaju sa zadacima otkrivanja značenja iskaza u različitim komunikacijskim kontekstima te uče pravilno razumjeti i pravilno proizvesti iskaz u odnosu na jezični kontekst (Kuvač 2007).

Kao što je već ranije navedeno, rječnik se naglo povećava s ovladanošću čitanja i pisanja. Pritom je važna uloga čitanja od najranije dobi. S obzirom na navedeno, odnosno na činjenicu da usvajanje jezika ne završava polaskom u školu, vrlo je važna uloga pisanoga teksta u nastavi. Kako bi dijete samostalno stvaralo pisani tekst, prije svega važna je njegova svjesnost o jeziku i pisanome tekstu.

3.2. SVJESNOST O PISANOME TEKSTU

Svjesnost o pisanome tekstu kao jedan od ključnih temelja kasnijega razvoja čitanja razvija se u predškolskome razdoblju. To je pojam koji uključuje postojanje koncepta o tisku i zanimanje za tisak te razumijevanje konvencija u pisanju mnogo prije početka formalnoga obrazovanja (Kuvač, 2015). Kuvač (2015) navodi kako, iako je za razvoj svjesnosti o pisanome tekstu važna okolina, djeca sama počinju pokazivati interes za knjige već i prije nego ih okolina počinje poticati. Djeca uzimaju knjige, listaju ih, gledaju fotografije i prave se da čitaju već nakon prve godine života. Djetetovo zanimanje za čitanje nastaje izlaganjem pisanomu tekstu i povezivanju čitanja s nekim ugodnim iskustvima. Također, zanimanje za čitanje knjiga korak je prema ranoj pismenosti. Do razumijevanja svjesnosti o pisanome tekstu djeca dolaze putem interakcije s roditeljima uz zajedničko čitanje slikovnica. Dokazano je, kako navodi Kuvač (2015), da zajedničko čitanje slikovnica odraslih i djece povećava djetetovo shvaćanje značenja važnosti pisanoga teksta. To se ne odnosi na jednostavne situacije u kojima odrasli djeci čitaju priču, nego na situacije u kojima djeca sudjeluju u aktivnostima čitanja: razgovaraju s odraslima o sadržaju priče i pisanome tekstu (primjerice, odrasli pokazuju djetetu gdje na naslovnici piše naslov slikovnice i ime pisca, koja je prva, a koja posljednja stranica knjige, odakle se počinje čitati i slično) (Kuvač Kraljević, 2015). Kuvač Kraljević (2015) navodi kako je u razvoju svjesnosti o pisanome tekstu vrlo važna izloženost pisanomu tekstu u djetetovoj okolini jer ona vodi k osvještavanju da neki arbitrarni simbol može označavati stvarni predmet: djeca već vrlo rano prepoznaju logotipe omiljenih emisija, hrane koju vole jesti ili igračke s kojima se vole igrati. Prihvatanje postojanja znaka u kojemu slika, riječ ili predmet označavaju nešto drugo smatra se prvim korakom u razumijevanju veze između pisanoga i govorenoga jezika, ključnim za kasnije usvajanje abecednoga principa (Pullen i Justice, 2003, prema Kuvač Kraljević, 2015). Kod spoznavanja pisanoga teksta djeca najprije usvoje da tekst ima značenje. Kada djeci čitamo omiljene slikovnice, ona uočavaju na koji je način nešto pročitano i zamjećuju razlike u čitanju. Uočavajući to, djeca usvajaju stalnost značenja. Priča je ista bez obzira na to koliko je puta tko pročitao i na koji način. Gledajući fotografije i ilustracije, djeca razumiju da tisak prenosi informacije. Komunikacijom s pisanim tekstom djeca ne razvijaju samo svjesnost o tekstu, nego i

razumijevaju razliku između grafema i riječi te uče pojedine grafeme. Kuvač Kraljević (2017) citirajući McGinty i sur. (2006) navodi kako neki autori dijele svjesnost o pisanome tekstu na tri potkategorije:

1. funkcija pisanoga teksta – znanje da pisani tekst nosi značenje te da je važan sustav međuljudske komunikacije
2. konvencije pisanoga teksta – znanje o pravilima uporabe pisanoga teksta kao što su pisanje s lijeva nadesno, odozgo prema dolje
3. oblici pisanoga teksta – znanje o različitim oblicima koje rabimo, primjerice različiti fontovi u pisanju, uporaba interpunkcijskih znakova i drugo.

Djeca koja uspješno ovladaju svjesnosti o pisanome tekstu znaju da:

1. pisani tekst ima značenje
2. se pisani tekst čita s lijeve na desnu stranu
3. pisani tekst čitamo odozgo prema dolje
4. se priča nastavlja na sljedećoj stranici knjige
5. bijeli razmaci između grafema odjeljuju dvije riječi i granice su riječi (Justice i Ezell, 2001 prema Kuvač Kraljević, 2017).

Kako navodi Kuvač, Sulzby (prema McKenna i Stahl, 2003) izdvaja devet (9) razvojnih faza u pristupu čitanju slikovnica. U početku dijete ne razumije važnost ilustracija, ne povezuje događaje ilustracije s događajem u tekstu, ne razumije da niz ilustracija povezuje promjene kroz vrijeme. Dijete svaku stranicu ili ilustraciju promatra kao samostalan i neovisan prikaz te obično opisuje ili imenuje što na slici vidi. Nakon nekoga vremena dijete prepoznaje radnje koje slike prikazuju i počinje stvarati veze među slikama na pojedinim stranicama. Međutim, još uvijek ne slijedi tijek priče niti prepoznaje uzročno-posljedične veze. Ono niže događaje, najprije u dijaloškoj formi uz potreban poticaj odraslih, prije nego samo krene prepričavati. U početku razvoja svjesnosti o pisanome tekstu dijete odbija čitati jer ne zna, ali pokazuje prstom po knjizi. Nakon nekoga vremena pokušava samostalno čitati tako da ubacuje dijelove koji zvuče kao ono

što je napisano ili čita samo one dijelove koje je naučilo pročitati. Na kraju, dijete pokušava pročitati veći odlomak teksta.

U razvoju svjesnosti o pisanome tekstu, kao što je već ranije navedeno, uz razvoj fonološke svjesnosti, bitna je i sposobnost imenovanja slova. Ono je u literaturi navedeno kao jedan od najvažnijih pretkazatelja spremnosti za poduku čitanja (Bialystok, 1992; Kuvač Kraljević i Lenček, 2012). Kuvač Kraljević i sur. (2012) smatraju da je poznavanje slova znanje koje bi trebalo ići usporedo s poticanjem fonemske svjesnosti ili joj čak vremenski prethoditi. Prema tome, kako navode, što je ortografija transparentnija, poznavanje slova veći je pretkazatelj kasnijega čitanja (Caravolas i sur., 2013). Hrvatski se jezik prema transparentnosti ubraja u skupinu transparentnih jezika jer se jedan fonem bilježi jednim grafemom. Kako bi djeca razvila svjesnost o tekstu i slovima, važno je da već u razdoblju predškole, odnosno u vrtićkoj skupini budu izložena zidnim slovaricama i hrvatskim slovima. Pojam imenovanja slova odnosi se isključivo na prepoznavanje pojedinačnih grafema, a ne i na prepoznavanje i povezivanje slova unutar riječi ili pisanje slova. U hrvatskome jeziku djeca u prvome razredu uče 30 grafema – 27 slova i 4 oblika pisma. Uče velika i mala tiskana (formalna) te velika i mala pisana (rukopisna) slova. Uz poznavanje grafema važno je naučiti orijentaciju kod pisanja grafema. Kako navodi Kuvač Kraljević (2015), u tome razdoblju ključno je da djeca postanu svjesna da grafemi predstavljaju foneme i obrnuto. Svjesnost o povezanosti fonema i grafema pojedinoga jezika naziva se znanje o abecedi (Pullen i Justice, 2003 prema Kuvač Kraljević, 2015). Poznavanjem izgleda slova dijete vizualizira određenu riječ i pamti je, odnosno pamti slova koja čine tu riječ. Istraživanjem Kuvač Kraljević i sur. (2012) pokazano je da hrvatska djeca lakše prepoznaju univerzalna slova od prototipnih slova hrvatske latinice, na primjer *č* i *dž*.

Razvoj svjesnosti o pisanome tekstu ovisi o samome djetetu, ali zasigurno veliku ulogu u razvoju svjesnosti o pisanome tekstu ima i okolina u kojoj dijete odrasta te kojoj je izloženo. Preduvjet je za samostalno stvaranje tekstova kod djece, a upravo o pripovijedanju bit će govora u sljedećemu poglavlju.

4. PRIPOVIJEDANJE

Pripovijedanje ili naracija usmeno je ili pismeno izricanje vlastitih događaja ili doživljaja (Visinko, 2010). To je jedna od temeljnih vještina važnih za čitalačke sposobnosti. U nastavi hrvatskoga jezika i jezičnoga izražavanja označava monološku vježbu (Pavličević-Franić, 2005). Učenici radeći tu vježbu mogu pričati o nekome događaju u kojemu su sudjelovali ili koji su vidjeli iznoseći ili ne iznoseći svoje doživljaje. Ako pišu samo o radnji, tada je riječ o pripovijedanju događaja, a ako pak pripovijedanju nadodaju svoje misli, stajališta i osjećaje, tada govorimo o pripovijedanju doživljaja (Pavličević-Franić, 2005). Pripovijedanjem učenici uvježbavaju svoje pripovjedačke vještine i sposobnosti. Brojnim je istraživanjima potvrđena kao dobra mjera jezičnoga razvoja jer razlikuje djecu prema dobi (Kuvač Kraljević, 2015) i pokazatelj je jezičnih teškoća i poteškoća u čitanju (Kuvač Kraljević prema Botting, 2002; Ukrainetz i sur., 2005; Soodla, 2001). Kuvač Kraljević (2015) smatra da prepričavanje događaja drugoj osobi zahtijeva izražavanje sadržaja oslanjanjem ponajprije na jezična sredstva (rječnik, gramatiku) s obzirom na to da nema istovjetnoga i jednako poznatoga konteksta zajedničkoga i pripovjedaču i slušatelju. Izneseni događaji moraju sadržavati vrijeme i mjesto kojega događaja, uključene sudionike, uzroke i posljedice, tako da su oni razumljivi i nekomu tko nije bio prisutan i o tome nema nikakvih informacija. Također, pripovjedač mora biti u stanju prepoznati komunikacijski neuspjeh i reagirati na njega, odnosno preoblikovati sadržaj tako da on drugoj osobi bude zanimljiv. Pavličević-Franić (2005) navodi sljedeće pripovjedne tekstne vrste: prepričavanje (koje je učenicima razredne nastave najjednostavnije), pričanje (koje je stvaralačko) i izvješćivanje (koje je objektivno). Prepričavanje je sažeto ili opsežno pripovijedanje, odnosno iznošenje već poznatih informacija – primjerice, nečega što je već ispričano. Pri prepričavanju oslanjamo se uvijek na sjećanje. Pavličević-Franić (2005) iscrpno navodi obilježja pripovijedanja. Prepričavanje doprinosi razvoju misaonih sposobnosti: pamćenja, sažimanja, preoblikovanja te odvajanja važnoga od nevažnoga. Ista autorica razlikuje tri vrste prepričavanja: doslovno prepričavanje, informativno prepričavanje i kreativno prepričavanje. Doslovno prepričavanje potpuna je reprodukcija, tj. govorenje ili zapisivanje naučenoga teksta (podrazumijeva primjerice učenje pjesme napamet, kazivanje dijela teksta, upamćivanje i zapisivanje kojega relevantnog ulomka proznoga teksta). Riječ je o

nestvaralačkome obliku pripovijedanja koje se obično provodi u početnome razdoblju radi razvijanja pamćenja te stvaranja pravopisnih i pravogovornih navika. Preduvjetom pak informativnoga prepričavanja Pavličević-Franić (2005) smatra razvijenu sposobnost lučenja bitnoga od nebitnoga. Budući da se prepričavaju jedino osnovni podatci, a temelji se na tzv. putu oduzimanja elemenata (ispuštanju sporednih elemenata), taj tip prepričavanja blizak je izvješćivanju. Informativno prepričavanje naziva se katkad i sažeto prepričavanje (što podrazumijeva iznošenje glavnoga događaja, sažimanje sadržaja na osnovne činjenice i redukciju dodatnih pojedinosti). Njime se razvija sposobnost sažimanja, pamćenja ključnih sastavnica te preoblikovanja sadržaja (Pavličević-Franić, 2005). S druge strane, kreativno prepričavanje temelji se na tzv. putu dodavanja, dakle osnovni se sadržaj proširuje smišljanjem i dodavanjem novih pojedinosti. To je najviša razina prepričavanja jer pripovjedaču omogućuje provođenje stvaralačkih preinaka u području fabule, redosljedu zbivanja, vremenu i prostoru, u osnovnome tonu ili ugođaju zbivanja te u izboru i uporabi jezičnoizražajnih sredstava, a istovremeno zahtijeva misaoni i jezični napor (Pavličević-Franić, 2005). Nazivaju ga i rekreativnim prepričavanjem. Jedan je od oblika kreativnoga prepričavanja i opsežno prepričavanje, tijekom kojega pripovjedač uz glavni događaj iznosi i sve sporedne događaje, dodajući pritom mnogo dodatnih (stvarnih ili izmišljenih) pojedinosti. Visinko (2010) naglašava važnost sažetoga prepričavanja kao oblika rada na tekstu i s tekstom da bismo učenike pripremili za svekoliko učenje tijekom školovanja, u kojemu je tekst izvorište znanja, vježbi i zadataka. Visinko (2010) navodi kako vježbe pripovijedanja u nastavi Hrvatskoga jezika moraju biti s obzirom na dob učenika sadržajno usmjerene na konkretnu stvarnost, s mnogo zanimljivosti za učenike, u skladu s razvojnomo fazom kojoj učenici pripadaju. Visinko (2010) također naglašava kako se osim u školi na nastavi i u svakodnevnome životu pripovijeda, tj. prepričava i priča iz potrebe za zajedništvom, druženjem u nizu prigoda. Prema Šaravanja i Trtanj (2015), pripovijedanje je vrlo složena sposobnost jer zahtijeva uklopljenost lingvističkih, kognitivnih i socijalnih sposobnosti. Kako navodi Kuvač (2015), pripovijedanje uključuje velik broj naprednih vještina kao što su nizanje događaja, oblikovanje povezanoga teksta (i semantički i sintaktički), upotreba specifičnoga rječnika, razumijevanje uzročno-posljedične povezanosti i iznošenje ideje uzimajući u obzir slušatelja. Sposobnost pripovijedanja ovisi od osobe do osobe, a uloga je

učitelja poticati učenike na slobodan izraz kojim će do kraja razviti svoje sposobnosti.

4.1. STRUKTURA PRIČE KOD DJECE

Visinko (2005) navodi da dijete do treće godine nije sposobno za praćenje priče niti je za to zainteresirano, no to ne znači da mu ne treba čitati priče. U dobi od treće do sedme godine dijete može shvatiti cjelinu i sposobno je pratiti kraće priče. U nastavnoj praksi priča je propisana Nastavnim planom i programom u hrvatskome jeziku u sklopu nastave književnosti, a u nastavi jezičnoga izražavanja ostvaruje se u obliku usmenoga i pismenoga pripovijedanja (Nastavni plan i program, 2006). Dječja priča u pisanome obliku u nastavi hrvatskoga jezika u nastavi jezičnoga izražavanja ostvaruje se u obliku dječjega pisanog rada, odnosno sastavka (Nastavni plan i program, 2006). U literaturi postoje različiti opisi i podjele dječjih sastavaka. Češi (2017) navodi razlike u temeljnom nazivlju uspoređujući razne autore. Primjerice, Čop (1972) i Pavličević-Franić (2005) jednostavno sastavke nazivaju pismeni radovi, Težak (1990, 1996) pisane radove naziva tekstom ili tekstnim vrstama, a Rosandić (2002) i Visinko (2010) oblicima jezičnoga izražavanja. Prema Češi (2017), precizna određenja pisanoga sastavka ili sastava, ali ne u punome smislu istovjetna, definiraju Rosandić (2002) i Pavličević-Franić (2005). Rosandić (2002) objašnjava da je sastavak samostalni oblik učenikova izražavanja, a za Pavličević-Franić (2005) sastavak je vrsta vezanoga teksta koji je logički i stilsko-kompozicijski povezana smisljena cjelina koja se odlikuje povezanošću jezičnih jedinica. Bez obzira na različite definicije sastavaka, svim su sastavcima zajedničko obilježje pripovijedanje i opisivanje. Češi (2017) zaključuje kako je sastavak najčešći i najsloženiji oblik jezičnoga izražavanja u nastavi Hrvatskoga jezika. Ona također navodi kako su učenici najčešće izloženi poučavanju opisivačkoga i pripovjednoga diskursa. Smatra da je sastavak je zbog svojega neodređenog ustrojstva nazvan još slobodnom tekstnom vrstom karakterističnom u didaktičkoj situaciji (*Hrvatski enciklopedijski rječnik* 2000) te može biti sastavljen različitim tipovima teksta, a najčešće su to opisivanje, pripovijedanje i raspravljanje (Češi, 2017).

Kuvač (2007) navodi kako je sposobnost pripovijedanja jedan od primjera pragmatičke sposobnosti. Kako bi dijete moglo ispričati priču s početkom, sredinom i

krajem, uz jezik mora imati i koncept o strukturi priče, sposobnost vremensko-prostornoga organiziranja te sposobnost pripovijedanja na lokalnoj i globalnoj razini priče. Struktura i sadržaj priče kulturološki su i društveno određeni, pa će se priča hrvatskoga djeteta razlikovati od priče romskoga, latinoameričkoga ili japanskoga djeteta.

Bogetić, Arapović i Kuvač Kraljević (2008) ispitale su strukturu priče djece s posebnim jezičnim poteškoćama te je usporedile sa strukturom priče djece urednoga jezično-govornoga razvoja. Kako navode, priča može biti dekontekstualizirana, jezično oblikovana i javnosti predstavljena tek nakon što je prethodno spoznajno oblikovana na obje razine. Stoga navode kako je razumljivo da se spoznajna sposobnost pripovijedanja kod djece najčešće promatra u odnosu na djetetovu mogućnost stvaranja cjeline priče. Promatra se povezuje li dijete više manjih događaja u jedan događaj ili taj jedan događaj predstavlja kao niz većega broja nepovezanih događaja. Dakle, važno je utvrditi je li dijete sposobno ostvariti globalnu razinu ili makrorazinu pripovijedanja, ili je na lokalnoj razini – mikrorazini (Kuvač, 2004). Djeca s jezičnim poteškoćama pričaju kraće priče koje su jezično manje složene nego priče njihovih vršnjaka bez jezičnih teškoća, odnosno rečenice su jednostavnije, uporaba veznika uglavnom je vezana uz konektore *i*, *te* i *onda*, česte su različite morfosintaktičke pogreške (Arapović, 1996; Arapović i Kuvač, 2003). Bogetić, Kuvač Kraljević i Arapović (2008) analiziraju dječje priče s pomoću modela uzročne povezanosti, a to je model gramatike priče koji razlaže priču na pet dijelova ili epizoda:

- 1) situacija – uvodni dio priče u kojemu se iznose osnovni podatci o sudionicima, odnosu među sudionicima te mjestu i vremenu radnje
- 2) uvodni događaji – događaji koji uzrokuju zaplet priče kao njezin jedini obvezni dio
- 3) pokušaji – odnosi se na rasplet priče, odnosno dio priče u kojemu se razjašnjava njezin problem
- 4) ishod – kraj priče
- 5) glavni cilj – iznošenje poante priče.

Kako navode Bogetić, Kuvač Kraljević i Arapović (2008), između svih dijelova modela, odnosno epizoda, djeluje uzročna veza, stoga se taj model i naziva uzročnim modelom. Kao osobitost toga modela navode to da je taj model u usporedbi s drugim modelima koji su usmjereni na analiziranje koherentnosti priče usmjeren isključivo na strukturu priče.

Rezultati istraživanja Bogetić, Kuvač Kraljević i Arapović (2008) pokazali su da djeca urednoga jezično-govornog razvoja imaju bolje strukturiranu priču od djece s PJT-om u mlađoj kronološkoj dobi. S porastom kronološke dobi poboljšava se struktura priče djece s PJT-om i oni nadoknađuju nedostatke koje su imali u nekim elementima priče u ranijim godinama. Provedenim istraživanjem dokazano je da obje skupine ispitanika imaju pojam o priči kao strukturi s početkom, sredinom i krajem. Djeca urednoga jezičnog razvoja mnogo prije oblikuju priču na globalnoj razini dok djeca s posebnim jezičnim poteškoćama tek oko 6. godine oblikuju priču na globalnoj razini (Bogetić, Kuvač Kraljević i Arapović 2008). Bogetić, Kuvač Kraljević i Arapović (2008) navode da djeca s PJT-om imaju mentalnu predodžbu o strukturi priče te je, usprkos poteškoćama u jezičnome izražavanju, ipak uspijevaju označiti.

Trtanj i Kuvač Kraljević (2017) analizirale su dječji pripovjedni diskurs na mikrorazini. Makrostruktura se odnosi na hijerarhijsku organizaciju priče koja uključuje strukturu epizoda i komponente gramatike priče (Heilmann i sur., 2010 prema Trtanj i Kuvač, 2017), te je kao takva jezično neovisna (Gagarina i sur., 2012). Mikrostruktura obuhvaća one jezične elemente kojima će se osigurati koherentni tekst, a to su leksičke veze (primjerice kolokacije, sinonimi, homonimi, meronimi i dr.), složene sintaktičke strukture te kohezivne veze među njima, kao i načini označavanja referenata (Trtanj i Kuvač Kraljević, 2017). Proučavale su sintaktičku složenost, gramatičku točnost, verbalnu proizvodnju i govornu tečnost. Nakon provedenoga istraživanja autorice zaključuju da je svaki desetogodišnjak upotrijebio barem jednu priložnu rečenicu i jednu imensku rečenicu, dok je samo jedan desetogodišnjak upotrijebio odnosnu rečenicu. Deskriptivna analiza pokazuje da je mlađa skupina ispitanika proizvela više od tri puta veći broj odstupanja od skupine desetogodišnjaka, što pokazuje veću gramatičku točnost desetogodišnjaka. Također, šestogodišnjaci odabiru morfološki lakši oblik za iskazivanje posvojnosti, međutim desetogodišnjaci i dalje ne upotrebljavaju posvojni pridjev kada izriču posvojnost.

Na razini verbalne proizvodnje autorice pokazuju da, iako ona raste s kronološkom dobi, nije dobivena statistički značajna razlika. Trtanj i Kuvač Kraljević (2017) na temelju provedenoga istraživanja zaključuju kako desetogodišnjaci u odnosu na šestogodišnjake pripovijedaju gramatički točnije priče, dok u strukturi priče nema većih razlika.

Kuvač (2005) navodi kako pripovijedanje na spoznajnome planu zahtijeva strukturiranje priče odnosno stvaranje početka, sredine i kraja, a na jezičnome planu dekontekstualiziranje jezika i jezično oblikovanje priče. Kao preduvjete uspješnoga pripovijedanja navodi veću izloženost djeteta pričama u predškolskome razdoblju te poticanje djeteta na samostalno pripovijedanje. Kuvač je (2005) nastojala utvrditi postoje li razlike u strukturi priče predškolske dobi, odnosno analizirati kako djeca predškolske dobi strukturno oblikuju priču. Kuvač (2005), pozivajući se na svoj prethodni rad (2004), navodi da trogodišnjaci i četverogodišnjaci imaju poteškoća s nizanjem događaja, odnosno da djeca u toj dobi često najprije zahvaćaju i ispričaju desnu stranu slikovnice, a tu pojavu naziva *zrcalnim pripovijedanjem*. Usto, Kuvač (2005) smatra kako većina djece dolazi u školu s usmenim oblikom priče koju će u školi naučiti i pismeno oblikovati. Nakon provedenoga istraživanja Kuvač (2005) zaključuje kako se s povećanjem kronološke dobi razlikuje struktura priče kod djece. Trogodišnjaci pripovijedaju tako da jednu sliku objašnjavaju jednim događajem. Kod četverogodišnjaka je pripovijedanje naprednije, svaka priča unutar sebe sadržava određeni vremensko-prostorne odrednice. Kod petogodišnjaka nalazimo priče na globalnoj razini. One su još uvijek nepotpune, ali s polaskom u školu i daljnjim razvojem priče će biti potpunije. Za razvoj cjelovite priče, kako navodi, važno je da se kod djece razvijaju svi jezični i kognitivni aspekti, a oni se s porastom dobi postupno razvijaju.

Aladrović Slovaček (2010) nastojala je ispitati i vrednovati diskursnu kompetenciju kod učenika u ranome učenju jezika. Istraživanjem je utvrdila da ne postoji statistički značajna razlika u oblikovanju dužine rečenica s obzirom na dob učenika. Aladrović Slovaček (2010) zaključuje kako učenici češće pišu kraće rečenice, a pritom odabir dužine rečenice uvelike ovisi o zakonitosti pisanja u pojedinome funkcionalnom stilu. Također dolazi do zaključka kako u većini tekstova ispitanici upotrebljavaju paralelnu tekstnu vezu u kojoj se rečenice koncentriraju oko zadane teme. U istraživanju Aladrović Slovaček (2010) konektori i modifikatori ne pojavljuju se

jednako često u svim funkcionalnim stilovima. U razgovornome su stilu najčešći, vjerojatno zbog pokušaja unošenja ritma i zanimljivosti u pisanje dijaloga. Istraživanje koje je Aladrović Slovaček (2010.) provela prilog je istraživanjima komunikacijske kompetencije u ranome diskursu poučavanja koje još jednom pokazuje da je diskursnu kompetenciju potrebno razvijati u nastavi jezičnoga izražavanja.

Zaključno, s obzirom na sve navedeno, možemo reći kako se struktura dječje priče s porastom kronološke dobi mijenja. Djeca starije kronološke dobi imat će potpunije i gramatički točnije priče. Razvoj pripovijedanja i složenost strukture dječje priče ovisi o jezičnome razvoju i kognitivnim aspektima koji se s porastom dobi postepeno razvijaju.

Kao što je već prije navedeno, uz ono Olujić i Matić (2017) u Hrvatskoj gotovo da nema istraživanja govorenoga i pisanoga modaliteta jezika. Olujić i Matić (2017) u svojem su istraživanju uspoređivale pisani i govoreni jezik odraslih. U ovome radu proučavan je odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole. Cilj istraživanja bio je utvrditi obilježja pismenoga i usmenoga izražavanja učenika nižih razreda osnovne škole. Detaljnije o samome istraživanju bit će govora u sljedećem poglavlju.

5. ISTRAŽIVANJE

5.1. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je utvrditi obilježja pismenoga i usmenoga izražavanja učenika nižih razreda osnovne škole.

5.2. HIPOTEZE

U istraživanju su postavljene sljedeće hipoteze:

H1: Učenici 2. i 3. razreda ovladali su makrostrukturom priče. Sastavci učenika neovisno o razredu imat će strukturu priče koja se sastoji od uvodnoga dijela, središnjega dijela i završetka.

H2: Duljina rečenica razlikovat će se s obzirom na dob učenika.

H3: Duljina rečenica razlikovat će se s obzirom na modalitet (usmeno i pismeno izražavanje)

H4: Leksička raznolikost razlikovat će se s obzirom na dob učenika.

H5: Leksička raznolikost razlikovat će se s obzirom na vrstu teksta.

5.3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi Sesvete u Sesvetama, u drugim i trećim razredima u travnju i lipnju 2018. godine. Ispitivanje je provedeno u dva dijela: pismeno i usmeno. Pismeno ispitivanje provedeno je s pomoću *Main – višejezičnoga instrumenta za ispitivanje pripovijedanja*. Zadatak je učenika bio prepričati usmeno jedan tekst i pismeno ispričati jedan tekst. Učenicima je bio ispričan jedan tekst prema nizu slika, a nakon toga njihov je zadatak bio prepričati drugi tekst prema nizu slika. Priče su ispričane na temelju predložaka instrumenta za ispitivanje pripovijedanja. Predlošci su se sastojali od dvije priče sa slikama i priče su ispričane tako da su učenicima pokazane slike te im se ispričala priča. Postojale su dvije priče naslovljene *Ptice i Koze*. Ako je u jednome razredu ispričana priča *Koze* kao predložak, onda je zadatak učenika bio ispričati priču *Ptice* i obrnuto. Kod usmenoga prepričavanja također su korišteni gotovi predlošci s pričama *Pas i Mačka*. Ispitivanje je provedeno tako da je ispitivačica najprije ispričala svakomu učeniku priču, a nakon toga je svaki učenik ponovno prepričavao tu istu priču, odnosno na

temelju predložaka napravljenog prema uputi za uporabu instrumenta. Pisani tekstovi prikupljeni su, a usmeno prepričavanje snimljeno je diktafonom. U prilogu rada nalaze se predlošci priča s pomoću kojih je obavljeno ispitivanje.

5.4. INSTRUMENT

U ovome istraživanju korišten je MAIN – višjezični instrument za ispitivanje pripovijedanja. Korištena je hrvatska inačica Gordane Hržice i Jelene Kuvač Kraljević. Višjezični instrument za ispitivanje pripovijedanja (MAIN) instrument je kojim se procjenjuju narativne vještine djece koja usvajaju jedan jezik ili više jezika od rođenja do rane dječje dobi. U uputama za korištenje instrumenta autorice navode kako je MAIN prikladan za ispitivanje djece od 3 do 10 godina. Njime se procjenjuje i razumijevanje i proizvodnja pripovijedanja. Korištenjem MAIN-a omogućena je procjena na nekoliko jezika za jedno dijete. Autorice instrumenta navode i poticaje za proizvodnju priče. Proizvodnja priče može se potaknuti različitim metodama: uporabom slikovnog materijala i priče za prepričavanje, uporabom slikovnog materijala i modela priče i uporabom slikovnog materijala za pripovijedanje (MAIN – hrvatska inačica: Višjezični instrument za ispitivanje pripovijedanja, Gordana Hržica i Jelena Kuvač Kraljević, 2017). MAIN sadržava četiri usporedne priče. Svaka priča sadržava niz od šest slika. Priče su kontrolirane s obzirom na kognitivnu i lingvističku složenost, usporednost u makrostrukтури i mikrostrukтури te kulturološku prikladnost i robusnost (MAIN – hrvatska inačica: Višjezični instrument za ispitivanje pripovijedanja, Gordana Hržica i Jelena Kuvač Kraljević, 2017). Taj instrument autorice su razvile na temelju opsežnih ispitivanja koja su obuhvatila 500 jednojezične i dvojezične djece u kronološkoj dobi od 3 do 10 godina u 15 različitih jezika i jezičnih kombinacija. S obzirom na ujednačenost, kontroliranost te standardizirane procedure, unatoč tomu što nije normiran, MAIN se može rabiti u procjeni i istraživanjima. Autorice navode elicitirajuće metode: model priče, prepričavanje i pripovijedanje. Također navode kako izbor metoda (primjerice, model priče/prepričavanje pa zatim pripovijedanje ili samo pripovijedanje) ovisi o ciljevima i potrebama procjene, to jest ispitivač može samostalno procijeniti što mu je potrebno. MAIN-om možemo vršiti procjenu većega broja jezika kod jednoga djeteta. Kod ispitivanja nije važno koji će jezik djeteta biti ispitan prvi. Kako bi se minimizirao međutjecaj jezika te efekt uvježbavanja i prenošenja, prema

autoricama, razdoblje između testiranja dvaju jezika trebalo bi biti od 4 do 7 dana. Kako bi se izbjeglo prebacivanje (engl. *code switching*), ako je to moguće, za svaki bi jezik trebao biti različit ispitivač (MAIN – hrvatska inačica: Višejezični instrument za ispitivanje pripovijedanja, Gordana Hržica i Jelena Kuvač Kraljević, 2017). Uz detaljne upute u kojima je objašnjen sam mjerni instrument, paket MAIN sadržava i sve potrebne materijale za provedbu istraživanja. U njemu se nalaze upute za procjenu, slike priča, protokoli za provedbu te tekstovi priča. Također, detaljno je objašnjeno kako iskoristiti materijale i prilagoditi ih za samu provedbu. U ovome istraživanju korištene su slike i tekstovni predlošci priča. Za pismeno pripovijedanje korištene su priče *Ptice* i *Koze*, a za usmeno prepričavanje korišteni su predlošci priča *Pas* i *Mačka*. U prilogu ovoga rada nalazi se MAIN – višejezični instrument za ispitivanje pripovijedanja.

5.5. UZORAK

Istraživanje je provedeno u dva druga i dva treća razreda osnovne škole u Osnovnoj školi Sesvete u Sesvetama. Prikupljeno je 57 sastavaka učenika drugih i trećih razreda i snimljeno 25 snimki usmenoga prepričavanja. U istraživanju je sudjelovalo 29 učenika drugih razreda i 28 učenika trećih razreda osnovne škole. U drugim razredima bilo je 15 djevojčica i 14 dječaka. U trećim razredima u istraživanju je sudjelovalo 11 djevojčica 17 dječaka. Detaljnije je raspoređen uzorak učenika po razredima i pričama u tablici 1.

U jednome drugom i jednome trećem razredu učenici su pismeno pripovijedali priču *Ptice*, a u drugome drugom i trećemu razredu učenici su pismeno pripovijedali priču *Koze*. Kod usmenoga prepričavanja iz svakoga je razreda snimljeno 6 učenika, troje ih je prepričavalo priču *Pas*, a troje priču *Mačka*. Sva djeca koja su sudjelovala u istraživanju pohađaju nastavu prema redovitome programu i urednoga su jezičnoga razvoja. Tablica 1 prikazuje modalitete provođenja istraživanja s obzirom na dob učenika, jezični modalitet (pripovijedanje/prepričavanje) i vrstu teksta (pas/mačka, ptice/koze).

Tablica 1. Uzorak

		razred		razred	
		II.		III.	
		M	Ž	M	Ž
Usmeno preporučavanje	PAS	2	4	5	3
	MAČKA	3	3	2	3
Pismeno pripovijedanje	PTICE	10	9	8	7
	KOZE	4	6	9	4
Ukupno		19	22	24	17

6. REZULTATI I RASPRAVA

Istraživanje je provedeno na leksičkoj i sintaktičkoj razini jezika. Rezultati istraživanja prikazani su prema postavljenim hipotezama.

6.1. MAKROSTRUKTURA PRIČE S OBZIROM NA DOB UČENIKA

U tablici 2 prikazani su rezultati istraživanja makrostrukture priče s obzirom na dob učenika.

Tablica 2 Makrostrukutra priče s obzirom na dob učenika

RAZRED	UVODNI DIO	SREDIŠNJI DIO	ZAVRŠETAK
2.	29	29	29
3.	28	28	28

Iz tablice 2 vidljivo je da su učenici 2. i 3. razreda ovladali makrostrukturom priče, odnosno sastavci učenika neovisno o razredu imaju strukturu priče koja se sastoji od uvodnog dijela, središnjeg dijela i završetka. Svi učenici (100 %) u svojim sastavcima imaju uvodni dio, središnji dio i završetak. Navedeni podatci potvrđuju hipotezu 1 da su učenici 2. i 3. razreda ovladali makrostrukturom priče, odnosno da će sastavci učenika neovisno o razredu imati strukturu priče koja se sastoji od uvodnog dijela, središnjeg dijela i završetka.

Navedeni podatci u skladu su s istraživanjem Kuvač (2005), koja navodi kako većina djece dolazi u školu s usmenim oblikom priče koju će u školi naučiti i pismeno oblikovati. Vidljivo je da su svi učenici oblikovali priču s uvodnim dijelom, središnjim dijelom i završetkom. Trtanj i Kuvač Kraljević (2017) zaključuju kako kod djece u dobi od deset godina, u odnosu na djecu u dobi od šest godina, u strukturi priče nema većih razlika. Ovim istraživanjem ustanovljeno je da u strukturi priče kod učenika drugih razreda, odnosno osmogodišnjaka u odnosu na učenike trećih razreda, odnosno devetogodišnjaka također nema većih razlika.

6.2. DULJINA REČENICA

Tablice 3 i 4 prikazuju rezultate istraživanja duljine rečenice u učeničkim tekstovima.

Tablica 3. Ukupan broj riječi i rečenica s obzirom na dob učenika

RAZRED	UKUPAN BROJ RIJEČI	UKUPAN BROJ REČENICA
2.	3512	386
3.	3705	345

Tablica 3 prikazuje ukupan broj riječi u tekstovima učenika i ukupan broj rečenica s obzirom na dob učenika.

Tablica 4. Prosječan broj riječi i rečenica s obzirom na dob učenika

RAZRED	PROSJEČAN BROJ RIJEČI	PROSJEČAN BROJ REČENICA	PROSJEČAN BROJ RIJEČI U REČENICI
2.	85,66	9,41	9,10
3.	90,36	8,41	10,74

Tablica 4 prikazuje prosječan broj riječi, prosječan broj rečenica i prosječan broj riječi u rečenici u tekstovima učenika s obzirom na dob.

Iz tablica 3 i 4 vidljiva je razlika u ukupnome broju riječi i rečenica s obzirom na dob učenika te u prosječnome broju riječi i rečenica s obzirom na dob učenika. Ukupan broj riječi kod učenika drugih razreda iznosi 3512, a ukupan broj rečenica kod učenika drugih razreda iznosi 386. Prosječan broj riječi kod učenika drugih razreda iznosi 85,66, a prosječan broj rečenica 9,41. Ukupan broj riječi kod učenika trećih razreda iznosi 3705, a ukupan broj rečenica iznosi 345. Prosječan broj riječi učenika trećih razreda iznosi 90,36, a prosječan broj rečenica 8,41. Također, vidljivo je da je

prosječan broj riječi učenika drugih razreda manji, dok je prosječan broj rečenica učenika trećih razreda manji, odnosno učenici trećih razreda imaju veći broj riječi, a manji broj rečenica. Pretpostavlja se da je to tako jer učenici trećih razreda proizvode složene rečenice. Također, zbog prirode govora teško je odrediti točan broj rečenica u usmenome prepričavanju.

Kako bi se provjerila hipoteza 2 da će se duljina rečenica razlikovati s obzirom na dob učenika, napravljen je i Mann-Whitneyjev test. Mann-Whitneyjevim testom nastojalo se ustanoviti postoji li statistički značajna razlika u prosječnoj duljini rečenica s obzirom na dob učenika (razred).

Rezultati dobiveni Mann-Whitneyjevim testom prikazani su u tablici 5.

Tablica 5. Mann-Whitneyjev test - razlika u duljini rečenica s obzirom na dob

Mann-Whitney Test

Ranks				
	razred	N	Mean Rank	Sum of Ranks
broj_riječi	2,00	28	24,93	698,00
	3,00	28	32,07	898,00
	Total	56		
broj_rečenica	2,00	28	30,05	841,50
	3,00	28	26,95	754,50
	Total	56		
prosječan_broj_riječi	2,00	28	24,16	676,50
	3,00	28	32,84	919,50
	Total	56		

Test Statistics^a

	broj_riječi	broj_rečenica	prosječan_broj_riječi
Mann-Whitney U	292,000	348,500	270,500
Wilcoxon W	698,000	754,500	676,500
Z	-1,639	-,720	-1,991
Asymp. Sig. (2-tailed)	,101	,471	,046

a. Grouping Variable: razred

Iz tablice 5 vidljivo je da postoji statistički značajna razlika u prosječnome broju riječi učenika 2. i 3. razreda. Učenici 3. razreda imaju značajno više riječi u svojim rečenicama, što pokazuje Mann-Whitneyjev test. Time je potvrđena hipoteza 2 da će se duljina rečenica razlikovati s obzirom na dob učenika.

Istraživanjem se pokušalo utvrditi postoji li razlika u duljini rečenica s obzirom na modalitet teksta (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje).

U tablici 6 i 7 prikazani su rezultati istraživanja duljine rečenica s obzirom na modalitet.

Tablica 6. Ukupan broj riječi i rečenica s obzirom na modalitet

RAZRED	MODALITET	UKUPAN BROJ RIJEČI	UKUPAN BROJ REČENICA
2.	USMENO	1448	130
	PISMENO	2064	265
3.	USMENO	1320	115
	PISMENO	2385	230

Iz tablice 6 vidljivo je da kod učenika drugih razreda ukupan broj riječi kod usmenoga prepričavanja iznosi 1448, a kod pismenoga pripovijedanja iznosi 2064. Ukupan broj rečenica kod usmenoga prepričavanja učenika drugih razreda iznosi 115, a kod pismenoga prepričavanja ukupan broj rečenica učenika drugih razreda iznosi 230.

Tablica 7. Prosječan broj riječi i rečenica s obzirom na modalitet

RAZRED	MODALITET	PROSJEČAN BROJ RIJEČI	PROSJEČAN BROJ REČENICA	BROJ RIJEČI U REČENICI
2.	USMENO	120,66	10,83	11,14
	PISMENO	71,17	8,83	8,06
3.	USMENO	101,54	8,85	11,47
	PISMENO	85,18	7,93	10,74

Iz tablice 7 vidljivo je da kod učenika drugih razreda prosječan broj riječi kod usmenoga prepričavanja iznosi 120,66, a prosječan broj rečenica iznosi 10,83. Kod pismenoga prepričavanja učenika drugih razreda prosječan broj riječi iznosi 71,17, a prosječan broj rečenica iznosi 8,83. Kod učenika trećih razreda kod usmenoga prepričavanja prosječan broj riječi iznosi 101,54, a prosječan broj rečenica iznosi 8,85. Kod pismenoga pripovijedanja učenika trećih razreda prosječan broj riječi iznosi 85,18, a prosječan broj rečenica iznosi 7,93.

Kako bi se provjerila hipoteza 3 da će se duljina rečenica razlikovati s obzirom na modalitet teksta, proveden je i Mann-Whitneyjev test. Mann-Whitneyjevim testom nastojalo se ustanoviti postoji li statistički značajna razlika u prosječnoj duljini rečenica s obzirom na modalitet teksta (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje).

Rezultati dobiveni Mann-Whitneyjevim testom prikazani su u tablici 8.

Tablica 8. Mann-Whitneyjev test – razlika u duljini rečenica s obzirom na modalitet

Ranks				
pismeno_usmeno		N	Mean Rank	Sum of Ranks
riječ	usmeno	25	58,06	1451,50
	pismeno	56	33,38	1869,50
	Total	81		
rečenica	usmeno	25	45,64	1141,00
	pismeno	56	38,93	2180,00
	Total	81		
broje_riječ_i_u_rečenici	usmeno	25	49,12	1228,00
	pismeno	56	37,38	2093,00
	Total	81		

Test Statistics ^a			
	riječ	rečenica	broje_riječ_i_u_rečenici
Mann-Whitney U	273,500	584,000	497,000
Wilcoxon W	1869,500	2180,000	2093,000
Z	-4,361	-1,192	-2,076
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000	,233	,038

a. Grouping Variable: pismeno_usmeno

Iz tablice 8 vidljivo je da postoji statistički značajna razlika u duljini rečenica s obzirom na modalitet (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje). Učenici u usmenome prepričavanju imaju znatno veći broj riječi. Ovime je potvrđena hipoteza 3 da će se duljina rečenica razlikovati s obzirom na modalitet jezika.

6.3 LEKSIČKA RAZNOLIKOST

Istraživanjem je proučavana leksička raznolikost s obzirom na dob učenika i modalitet jezika (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje).

Tablica 9 prikazuje ukupnost pojava s obzirom na dob učenika.

Tablica 9. Ukupan broj pojava s obzirom na dob učenika

RAZRED	UKUPAN BROJ POJAVNICA
2.	2478
3.	2467

Iz tablice 9 vidljivo je da se ukupan broj pojava razlikuje s obzirom na dob učenika, odnosno razred. Kod učenika drugih razreda ukupan broj pojava iznosi 2478, a ukupan broj pojava kod učenika trećih razreda iznosi 2467.

Tablica 10 prikazuje ukupan broj pojava s obzirom na modalitet.

Tablica 10. Ukupan broj pojava s obzirom na modalitet

MODALITET	UKUPAN BROJ POJAVNICA
USMENO	2962
PISMENO	1680

Iz tablice 10 vidljivo je da se ukupan broj pojava razlikuje s obzirom na modalitet (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje). U usmenome prepričavanju učenika ukupan broj pojava iznosi 2962, a u pismenome pripovijedanju učenika ukupan broj pojava iznosi 1680.

Tablice 11 i 12 prikazuju ukupan broj natuknica pojava s obzirom na dob učenika i modalitet jezika (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje).

Tablica 11. Ukupan broj natuknica s obzirom na dob učenika

RAZRED	UKUPAN BROJ NATUKNICA
2.	335
3.	327

Iz tablice 11 vidljivo je da se ukupan broj natuknica pojavnica razlikuje s obzirom na dob učenika. Ukupan broj natuknica učenika 2. razreda iznosi 335, a ukupan broj natuknica pojavnica iznosi 327.

Tablica 12. Ukupan broj natuknica pojavnica s obzirom na modalitet

MODALITET	UKUPAN BROJ NATUKNICA
USMENO	345
PISMENO	290

Iz tablice 12 vidljivo je da se ukupan broj natuknica pojavnica razlikuje s obzirom na modalitet (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje). Ukupan broj natuknica u usmenome prepričavanju iznosi 345, a ukupan broj natuknica u pismenome pripovijedanju iznosi 290.

Tablice 13 i 14 prikazuju najfrekventnije pojavnice riječi s obzirom na dob učenika.

Tablica 13. Najfrekventnije pojavnice učenika drugih razreda

RAZRED	FREKVENCIJA	POJAVNICA
2.	324	je
2.	82	i
2.	75	a
2.	64	pas
2..	62	se
2.	57	dječak
2.	44	mačka
2.	41	u
2.	38	da

2.	32	balon
2.	26	mama
2.	24	bio
2.	22	vidio
2.	20	kako
2.	20	na
2.	19	za
2.	17	iz
2.	17	su
2.	17	to
2.	16	jako
2.	16	kobasice
2.	16	loptu
2.	16	mačku
2.	16	onda
2.	15	ga
2.	15	koza
2.	14	miša
2.	14	ne
2.	14	nije
2.	14	zato
2.	12	bila
2.	12	miš
2.	12	mu
2.	12	sa
2.	12	što
2.	11	dana
2.	11	drveta
2.	11	po
2.	10	ali
2.	10	drvo
2.	10	leptira
2.	10	lisica

2.	10	lopta
2.	10	ptica
2.	10	s

Tablica 14. Najfrekventnije pojavnice učenika trećih razreda

RAZRED	FREKVENCIJA	POJAVNICA
3.	333	je
3.	90	i
3.	71	a
3.	64	se
3.	52	pas
3.	49	dječak
3.	41	mačka
3.	34	u
3.	32	mama
3.	31	da
3.	29	na
3.	28	balon
3.	27	su
3.	27	za
3.	20	ga
3.	19	nije
3.	18	lisica
3.	18	što
3.	18	vidio
3.	17	jednog
3.	15	bio
3.	15	kobasice
3.	15	mu
3.	15	to
3.	14	ali
3.	14	dana

3.	14	hm
3.	14	iz
3.	14	miš
3.	13	kako
3.	13	sa
3.	12	ih
3.	12	kad
3.	12	loptu
3.	12	onda
3.	12	vidjela
3.	12	vrana
3.	11	bila
3.	11	drvo
3.	11	lisicu
3.	11	s
3.	10	dok
3.	10	ju
3.	10	kada
3.	10	mačku
3.	10	odletio

Istraživanjem leksičke raznolikosti s obzirom na dob učenika pokazano je da učenici trećih razreda imaju manji broj pojava u odnosu na učenike drugih razreda. Postavljena 4. hipoteza da će se leksička raznolikost razlikovati s obzirom na dob učenika time je potvrđena.

Istraživanjem leksičke raznolikosti s obzirom na modalitet jezika (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje) pokazano je da je ukupan broj pojava riječi veći u usmenome prepričavanju učenika, nego ukupan broj pojava u pismenome pripovijedanju učenika. Ranija istraživanja Olujić i Matić (2017) navode kako je leksička raznolikost pisanog jezika značajno veća od leksičke raznolikosti govornog jezika, međutim u ovome istraživanju to nije tako. Mogući razlog tomu mogao bi biti to što su one istraživale odrasle govornike hrvatskoga jezika, a u

ovome istraživanju istraživani su učenici nižih razreda osnovne škole koji će daljnjim školovanjem usvojiti zakonitosti i norme pisanoga jezika. Budući da je 5. hipoteza bila da će se leksička raznolikost razlikovati s obzirom na modalitet jezika, a uočene su razlike s obzirom na modalitet, i ova je hipoteza potvrđena.

7. ZAKLJUČAK

Ovim radom nastojao se ispitati odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole. U radu je istraživana struktura priče na makrostrukturalnoj razini s obzirom na dob učenika. Također je istraživana duljina rečenica s obzirom na dob učenika te duljina rečenica s obzirom na modalitet teksta, odnosno usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje. Provedenim istraživanjem priče na makrostrukturalnoj razini potvrđene su tvrdnje Kuvač (2017), koja navodi kako većina djece dolazi u školu s usmenim oblikom priče koju će u školi naučiti i pismeno oblikovati. Ovim istraživanjem makrostrukture priče ustanovljeno je da se u strukturi priče osmogodišnjaka i devetogodišnjaka bitno ne razlikuju. Time su potvrđena ranija istraživanja Trtanj i Šaravanja (2017), koje su istraživale strukturu priče šestogodišnjaka i desetogodišnjaka i ustanovile da se njihove priče bitno ne razlikuju. Proučavajući duljinu rečenica u tekstovima učenika s obzirom na dob učenika te provodeći Mann-Whitneyjev test, ustanovljeno je da postoji statistički značajna razlika u prosječnoj broju riječi učenika 2. i 3. razreda. Odnosno, dobivenim rezultatima ustanovljeno je da učenici 3. razreda imaju značajno više riječi u svojim rečenicama, što znači da se duljina rečenica u tekstovima učenika razlikuje s obzirom na dob učenika. Navedeni podatci nisu u skladu s ranijim istraživanjem Aladrović Slovaček (2010) koja je, proučavajući učeničke tekstove u različitim funkcionalnim stilovima, ustanovila kako ne postoji statistički značajna razlika u duljini rečenice s obzirom na dob učenika. Također, Aladrović Slovaček (2010) zaključila je kako duljina rečenica ovisi o funkcionalnome stilu. Razlog ovakvih rezultata mogao bi biti to što je Aladrović Slovaček (2010) proučavala duljinu rečenice u različitim funkcionalnim stilovima jezika te nije proučavala govoreni jezik, već samo sastavke učenika. Među razlozima mogao bi biti i taj što se pretpostavlja da učenici trećih razreda formiraju složene rečenice, zbog čega imaju manji broj rečenica u usporedbi s učenicima drugih razreda. Također, zbog prirode govora teško je odrediti točan broj rečenica u usmenome prepričavanju, pa postoji mogućnost da su zbog toga dobiveni takvi rezultati. Kod istraživanja duljine rečenica s obzirom na modalitet jezika, također je napravljen Mann-Whitneyjev test. Mann-Whitneyjevim testom nastojalo se ustanoviti postoji li statistički značajna razlika u prosječnoj duljini rečenica s obzirom na modalitet teksta (usmeno prepričavanje i pismeno pripovijedanje). Dobivenim rezultatima Mann-Whitneyevog testa

ustanovljeno je da postoji statistički značajna razlika u duljini rečenica s obzirom na modalitet jezika. Navedeni podatci potvrđuju tvrdnju Olujić i Matić (2107) koje su ustanovile da postoji značajna razlika u sintaktičkoj složenosti između govornog i pisanog jezika. Provedenim istraživanjem na leksičkoj razini ustanovljeno je da se leksička raznolikost razlikuje s obzirom na dob učenika te na modalitet. U ovome istraživanju rezultati su pokazali da je ukupan broj pojava u usmenome prepričavanju veći od ukupnog broja pojava u pismenome pripovijedanju. Navedeni podatci ne podudaraju se s istraživanjem Olujić i Matić (2017) koje navode kako je leksička raznolikost pisanog jezika značajno veća od leksičke raznolikosti govornog jezika. Mogući razlog tomu mogao bi biti to što su one istraživale odrasle govornike, a u ovome istraživanju istraživani su učenici nižih razreda osnovne škole koji će daljnjim školovanjem usvojiti zakonitosti i norme pisanoga jezika.

Pisani i govoreni jezik u Hrvatskoj nedovoljno su istraženi, stoga bi trebalo provoditi daljnja istraživanja. S obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji mnogo istraživanja o pisanome i govorenome jeziku, a naročito o pisanome i govorenome jeziku kod djece, ovo istraživanje moglo bi doprinijeti daljnjim istraživanjima pisanoga i govorenoga jezika kod djece, odnosno učenika nižih razreda osnovne škole.

8. LITERATURA

- Aladrović, K. (2010). *Razvoj diskursne kompetencije u ranome učenju hrvatskoga jezika*. Osijek: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku i Filozofski fakultet Osijek, 20-21
- Bogetić, P., Arapović, D., Kuvač-Kraljević, J. (2008). Struktura priče djece s posebnim jezičnim teškoćama. *Govor XXV* (2008): 73–92.
- Cvikić, L. (2007). *Drugi jezik hrvatski: poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u predškoli i školi s posebnim osvrtom na poučavanje govornika bajaškoga romskoga : priručnik s radnim listovima*. Zagreb: Profil International.
- Češi, M. (2015). *Ovladanost standardnim hrvatskim jezikom na kraju obveznoga obrazovanja*. Doktorski rad, Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Frančić, A., Hudeček, L., Mihaljević, M. (2007). *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Hudeček, L., Mihaljević, M. (2007). *Hrvatska školska gramatika* na adresi <http://gramatika.hr/> (6. 7. 2017.).
- Kuvač, J. (2005). *Bila jednom jedna...o strukturi dječje priče*
- Kuvač-Kraljević, J. (2015). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- MAIN Multilingual Assessment Instrument for Narratives (2012). © N. Gagarina, D. Klop, S. Kunnari, K. Tantele, T. Välimaa, I. Balciuniene, U. Bohnacker, J. Walters. *ZAS Papers in Linguistics* 56.; Hrvatska inačica – Hržica G., Kuvač Kraljević, J. (2017). *MAIN – hrvatska inačica: Višejezični instrument za ispitivanje pripovijedanja*.
- MZOŠ (2006). *Nastavni plan i program za osnovu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Olujčić, M., Matić, A. (2017). Govorni i pisani jezik odraslih: koliko se razlikuju? *Govor* 34 : 33-52.

Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.

Šaravanja, L., Trtanj, I. (2015). Izražavanje posvojnih odnosa u pripovjednom diskursu jednojezične djece govornika hrvatskoga i engleskoga jezika. *Jezikoslovlje* 17/1–2 (2016). 475–494.

Trtanj, I., Kuvač Kraljević: J. (2017). Jezična i govorna obilježja dječjega pripovjednog diskursa. *Govor* 34 (2017). 153–169.

Visinko, K. (2005). *Dječja priča: povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.

Visinko, K. (2010). *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika: pisanje*. Zagreb: Školska knjiga.

9. PRILOZI

9.1 Popis tablica

Tablica 1. Uzorak	25
Tablica 2 Makrostrukutna priče s obzirom na dob učenika.....	26
Tablica 3 Ukupan broj riječi i rečenica s obzirom na dob učenika	27
Tablica 4 Prosječan broj riječi i rečenica s obzirom na dob učenika	27
Tablica 5 Mann-Whitneyjev test - razlika u duljini rečenica s obzirom na dob	28
Tablica 6 Ukupan broj riječi i rečenica s obzirom na modalitet	29
Tablica 7 Prosječan broj riječi i rečenica s obzirom na modalitet	29
Tablica 8 Mann-Whitneyjev test – razlika u duljini rečenica s obzirom na modalitet	30
Tablica 9 Ukupan broj pojava s obzirom na dob učenika	31
Tablica 10 Ukupan broj pojava s obzirom na modalitet	31
Tablica 11 Ukupan broj natuknica s obzirom na dob učenika	32
Tablica 12 Ukupan broj natuknica pojava s obzirom na modalitet.....	32
Tablica 13. Najfrekventnije pojavnice učenika drugih razreda	32
Tablica 14 Najfrekventnije pojavnice učenika trećih razreda.....	34

9.2 Tekstovni predlošci priča

Ptice

Jednog je dana mama ptica *vidjela* da su njezine ptičice *gladne*. Odletjela je jer je željela pronaći hranu za njih. *Gladna* mačka vidjela je da mama ptica odlazi i *zamjaukala*: „Mmm, divno, što to vidim u gnijezdu?“ Mama se ptica vratila s velikim crvom za svoju djecu, ali nije *vidjela* mačku. Bila je *sretna* zbog sočnog crva za svoje ptičice. Tada se *zločesta* mačka počela penjati na drvo jer je željela uloviti ptičice. Zgrabila je jednu od ptičica. *Hrabri* pas koji je prolazio *vidio* je da su ptičice u velikoj opasnosti. Odlučio je zaustaviti mačku i spasiti ptičice. Pas je *rekao* mački: „Ostavi ptice na miru!“ Zgrabio je mačku za rep i povukao je s drveta. Mačka je pustila ptičicu i pas ju je otjerao. Pas je bio jako *zadovoljan* jer je uspio spasiti ptičice, a mačka je još uvijek bila *gladna*.

Koze

Jednog je dana mama koza *vidjela* da je njezin kozlić pao u vodu i da *se uplašio*. Skočila je u vodu jer ga je željela spasiti. *Gladna* lisica vidjela je da je mama koza u vodi i *promrmljala*: „Mmm, divno, što to vidim na livadi?“ Mama koza izvukla je kozlića iz vode, ali nije *vidjela* lisicu. Bila je *sretna* jer se njezin kozlić nije utopio. Tada je *zločesta* lisica skočila jer je željela uloviti kozlića. *Hrabra* ptica koja je tamo letjela *vidjela* je da je kozlić u velikoj opasnosti. Odlučila je zaustaviti lisicu i spasiti kozlića. Ptica je *rekla* lisici: „Ostavi kozlića na miru!“ Poletjela je i ugrizla lisicu za rep. Lisica je pustila kozlića i ptica ju je otjerala. Ptica je bila jako *sretna* jer je uspjela spasiti kozlića, a lisica je još uvijek bila *gladna*.

Mačka

Jednog je dana *razigrana* mačka *ugledala* žutog leptira kako sjedi na grmu. Skočila je jer ga je željela uloviti. U to vrijeme veseo dječak vraćao se iz ribolova s kantom i loptom u rukama. *Vidio* je da mačka lovi leptira. Leptir je brzo odletio i mačka je pala u grm. *Ozlijedila se* i bila je jako *razočarana*. Dječak se tako *iznenadio* da mu je lopta ispala iz ruku. Kad je *vidio* kako se lopta kotrlja u vodu, *uzviknuo* je: „Oh, ne, moja lopta!“ Bio je *tužan* i htio je dohvatiti svoju loptu. Za to vrijeme mačka je *primijetila* dječakovu kantu i pomislila: „Mmm, želim uzeti ribu!“ Tada je dječak počeo izvlačiti svoju loptu iz vode ribičkim štapom. Nije *primijetio* da je mačka zgrabila ribu. Na kraju, mačka je bila jako *zadovoljna* jer je pojela tako ukusnu ribu, a dječak je bio *sretan* jer je dohvatio svoju loptu.

Pas

Jednog je dana *razigran* pas *ugledao* sivog miša kako sjedi blizu drveta. Skočio je jer ga je želio uloviti. U to vrijeme veseo dječak vraćao se iz dućana s vrećicom i balonom u rukama. *Vidio* je da pas lovi miša. Miš je brzo pobjegao i pas je udario o drvo. *Ozlijedio se* i bio je jako *razočaran*. Dječak se tako *iznenadio* da mu je balon kliznuo iz ruku. Kad je *vidio* kako balon leti prema drvetu, *uzviknuo* je: „Oh, ne, moj balon!“ Bio je *tužan* i htio je dohvatiti svoj balon. Za to vrijeme pas je *primijetio* dječakovu vrećicu i *pomislio*: „Mmm, želim uzeti kobasice!“ Tada je dječak počeo vući svoj balon s drveta. Nije *primijetio* da je pas zgrabio kobasice. Na kraju, pas je

bio jako *zadovoljan* jer je pojeo tako ukusne kobasice, a dječak je bio sretan jer je dohvatio svoj balon.

9.3 Transkripcije usmenog prepričavanja

Cerix, 3.c , (M) – PAS

C: Pas je ugledao miša kako sjedi na tlu / počeo ga je loviti / miš je otrčao u rupu i to je vidio dječak koji je išo koji je išo iz dućana koji koji di je trebo kupiti mami za večeru / kada je vidio kako je pas udario glavom od balon mu je balon mu je kad je čuo kad je čuo kako je lupio prestrašio se / balon mu je odletio / pa ostavio je kobasice i krenuo za balonom / pas je vidio vrećicu s kobasicama/ pomislio je da je može uzeti/ kad je dječak je posegnuo za balonom a pas je izvadio kobasicu iz vrećice i pogostio se / obadvojica su bili sretni jel je jel je pas pojeo večeru a dječak je dobio svoj balon natrag

Hijena (M), 3.c – PAS

H: pas je vidio miša htjeo ga je uloviti/ miš je pobjego iza stabla / pas/ dok ga je pas/ hmm ga je lovio lupio je glavom o drvo i ozlijedio se dječak se uplaši toliko uplašio da mu je balon izišao iz ruku / balon se za zapetljao za drvo / dječak ga je pokušao dohvatiti/ kad ga je dječak uspio dohvatiti pas je ugledao vrećicu punu kobasica/ htjeo je pojesti kobasice i pojeo ih je/ na kraju je pas bio zadovoljan zato što je pojeo kobasice a dječak zato što je dohvatio svoj balon

Juventus (M), 3b – PAS

J: bio je jednom jedan pas koji je vidio miša kako ulazi u rupu od odjuri otišao je po njega hm a u to vrijeme je došao dječak s vrećicom jednom / hmm hm miš je pobjegao na drugu stranu a pas se udario u glavu hm hm dječak se jako preplašio i odletio m je balon na ovu na drvo hmm pas hmm pas je vidio njegove vre njegove kobasice i htjeo ih je pojesti hm hm zadnje pas je pas je izvukao kobasice dok je dječak a a imao balon sa drveta/ na kraju su svi bili sretni a pas pogotovo jer je pojeo fine kobasice

Leopard (M), 3.c – MAČKA

L: dakle tu, ova se priča radi o jednoj mački koja je htjela uhvatiti leptira i onda je kad je ona skočila da ga uhvati leptir je odletio i mačka je upala u grmlje ruža dječak se bio iznenadio i lopta mu je ispala i otišla u vodu hm on je želio on je želio loptu dohvatiti ali nije mogao nije je maogao dohvatiti i onda je mačka ugledala kantu a punu riba koju je taj dečko upeco i onda je ona uzela te ribe i taj je dečko sebi na kraju uzeo loptu, a ona je pojela ribe

Megi (Ž), 3.b – PAS

M: jednog dana miš je gledao livadu hm a pas je ugledao njega a miš se odmah sakrio u malu rupicu u drvetu/ hm dječak se <a> aha dječak se vraćao s <a> iz trgovine/ mama ga je poslala kupio je <a> kupio je š <a> kupio je <a> kobasice i balon i vidio je i vidio je <a> psa i miša <a> iskliznulo mu je balon sva sreća nije se <a> nije pukao a pas udario se od drvo a miš je pobjegao <a> mogu dat dječaku ime?

DJ: možeš hh

M: dječak luka <a> bio je razočaran što mu je <a> pao balon / ostavio je sve i samo potrčao za balonom <a> pošto je miš pobjegao pas je i dalje bio gladan ugledao je kobasice i zgrabio ih je <a> pojeo ih je a dječak je a dječak je u to vrijeme uspio uzeti balon

Mica Maca (Ž), 3c – PAS

M: jednog dana miš je odlučio otići/ jel on krenuo u rupu ili?

DJ: ono što vidiš na slici ako ti ivdiš da je krenuo u rupu onda je krenuo u rupu

M: jednog dana miš je krenuo u rupu a pas ga je pratio kada je ušao u rupu pas je htio s njim // ali miš je izašao na drugu stranu pas nije mogao ući jer je bio prevelik / tada je došao dječak i toliko se začudio da je ispustio balon iz ruku / balon mu je zapao na drvo/ dok je on gledao balon pas je vidio kobasice / bio je jako gladan /// dok je dječak dohvatio balon pas se snašao i uzeo kobasice na kraju je dječak bio jako sretan kao i pas jer je uzeo kobasice

Modrić (M), 3.b – PAS

M: jedan pas je htio ulovit miša/ hm miš je // pobjegao od psa / jedan dječak je šetao////

DJ: dobro, što je bilo dalje?

M: da spustim? (dječak drži papir preko slika)

DJ: ako si završio s ove dvije fotografije možeš dalje

M: pas se udario glavom u drvo / a miš se spasio / dječak se prepao pa mu je balon izletio iz ruku balon je zapeo dječaku pas je htio pojesti kobasice onda je pas/ srušio vrećicu kobasica i onda ih je htio jest i dječak i onda je pas jeo kobasice a dječak je uzeo svoj balon

Real Madrid (M), 3.b – PAS

R: jednog dana miš jedan pas je ugledao miša i///

DJ: dobro i što se onda dogodilo

R: i onda je miš odlučio ući u svoju kuću i onda je pas odlučio ići za njim i dječak je to promatrarao // dječak je vidio kako se pas zabio u drvo i i malo se naljutio balon je odletio na drvo a pas je ugledao meso i odlučio ga pojesti dječak je uzeo balon sa drveta a pas je pojeo meso dječak je bio sretan što je uzeo balon a pas što je pojeo kobasice

Sara(Ž), 3b – MAČKA

S: mačka je ugledala jednog žutog leptira i htjela se poigrati s njim leptir je odletio a mačka je skočila za njim <a> <a> jedan dječak je dolazio i <a> a> i <a> dječak je dolazio i to je to/

DJ: i što se onda dogodilo/ došao je do mačke

S: da došao je do mačke mačka je pala u grm leptir je odletio dječak se iznenadio i lopta mu je otpala iz ruku <a> dječak je bio tužan <a> i pokušavao je bio je tužan što nije mogao što mu je lopta pala u vodu mačka je za to vrijeme gledala kantu za ribe i

htjela je pojesti ribe dječak je sa ribičkim štapom izvadio loptu a mačka je uzela ribu i počela je jseti a dječak je bio sretan što je dohvatio loptu

Vjeverica (Ž), 3.c – MAČKA

V: mačka je vidla da sjedi leptir na drvu skočila je i htjela ga je uloviti

DJ: možeš samo molim te malo glasnije jer vani viču

V: mogu onda ispočetka

V: žuti leptir je sjedio na grmu sa cvijećem / došla je sivobijela mačka i ugledala je leptira / htjela ga je dohvatiti mačka je dolazio je jedan dječak mačka je poskočila za leptirom / leptir je brzo žuti leptir je brzo odletio a mač a dječak je vidio da se ma da mačka nije uspjela uhvatiti leptira i lopta mu je ispala ispala iz ruke i vidio je vidio je kako se otkotrljala u vodu otkotrljala u vodu a zatim je mačka vidla dječakovu žutu narančastu kantu sa ribama sa ribama i pomislila je mm mislim da su te ribe fine / dječak je uzo sa svojim ribičkim štapom ribičkim štapom je uhvatio uzeo svoju loptu crvenu loptu a mačka se poslužila njegovim ribama i mačka je bila sretna što je pojela tako slaasnu ribe a dječak je bio sretan što je uhvatio svoju loptu

Zlatni orao (M), 3.b – MAČKA

M: bila je jednom jedna mačka vidjela je žutog leptira kako jedi na grmlju/ mačka je odlučila skočiti leptir je brzo odletio dječak sa kantom se vraćao iz ribičije / mačka je upala u grmlje i ozljedila se baš je bila tužna / kada je dječak vidio da se mačka ozljedila ispala mu je lopta / dok je on vadio loptu sa štapom mačka je ugledala kantu punu riba / mačka je / počela rušiti kantu/ dok je dječak vadio dječak je izvadio loptu a mačka se najela

Gargamel (Ž), 3.b – PAS

G: jedna razigrana mačka vidjela je na grmu leptira/ odlučila je skočiti na njega/ za to vrijeme dječak je došao pecati ribu / vidio je mačku ali nije znao što će raditi hm dječak je odlučio pomoći mački ali mačka je skočila u grm a leptir je odletio/ dječaku je ispala lota iz ruku/ dječak je pokušao uhvatiti loptu ali mačka je vidjela njegovu kantu s ribama/ dok je dječak vadio loptu s ribičkim štapom mačka je otišla do kante s ribama i uzela je kantu/ dječak je izvadio loptu a mačka je pojela ribe

Bubamara(Ž), 3.c – PAS

B: hm jednog dana hm pas je ugledao miša i počeo ga je naganjati hm u to se vrijeme vraćao dječak i nosio je svoj balon i kada je vidio da se pas zabio kako u drvo odletio mu je balon od iznenađenja/ ostavio je vrećicu te je odlučio spustiti svoj balon dok je on spuštao svoj balon pas je pojeo njegove kobasice i kada je spustio balon dječak je bio sretan a pas zadovoljan

Lav Lavić (M), 2.a – MAČKA

L: bila jednom jedna mačka koja je tila uhvatiti leptira/ leptir je bio na grmu/ mačka je skočila da uhvati leptira leptir je odletjeo i slučajno je pa nije uspjela i upala je u grm pun /// pun ///

DJ: čega pun?

L: ///

DJ: čega je bio pun grm? što si htio reći?

L: /// (šapće) ne mogu se sjetiti

DJ: objasni što si htio reći...

L: kao bodlje one

DJ: trnje? pun trnja?

L: pun trnja / dječaku je ispala lopta lopta je otišla u more dječak je razmišljao kako da dobavi loptu / dotad je mačka pomislila da uzme nekoliko riba / dječak je / uzimao loptu s štapom za pecanje / mačka je dotad pojela puno riba/ mačka je bila zadovoljna a dječak je uspio dohvatiti svoju loptu i on je bio zadovoljan (108 riječi, 16 rečenica)

Bubamara (Ž), 2.c – MAČKA

B: // hm mačka je <a> jednoga dana mačka je ugledala žutog leptira i htjela se igrati / skočila je dok je dolazio dječak koji se vraćao s pecanja sa loptom u ruk <a> u ruci/mačka je /l/ leptir je skužio da mačka ga pokušava uloviti p je pobjegao/ odletio a mačka je upala u grmlje dječak je to vidio i i ispuš ispustio loptu/ pogledao je da je

lopta/ u vodi/ a mačka je vidjela r u kanti u njegovoj kanticu tri ribe/ dječak se sjetio da može izvaditi loptu sa š sa r sa ri ribičkim štapom/ a mačka je do toga/ počela jesti/ ribu/ dječak je uspio dohvatiti loptu i zato je bio sretan dok je mačka bila sretna i nije bila gladna (125 riječi, 13 rečenica)

Žensko (Ž), 2.c – PAS

Ž: jednog je dana veseli pas ugledao miša// zatim ga je htjeo uloviti pa je skočio/ da ga ulovi / onda se je lupio glavom u drvo i bio je jako razo разо ne znam to reći

DJ: što

Ž: to kad se lupio onda je bio

DJ: kako se osjećao, što si htjela reći/ razočarano

Ž: da

DJ: dobro

Ž: onda se dječak jako uplašio / onda mu je kad se tako kad se dječak jako uplašio <a> balon mu je izletio iz ruke iskliznuo iz ruke / kad je pogledao kako visoko leti onda ga je htjeo uhvatiti i nije primijetio da pas uzima njegove kobase iz vrećice ii onda je pas bio vesel kad je pojeo sočne kobase a dječak je bio sretan što je uhvatio svoj balon

Zečić (Ž), 2.c – PAS

Z: jednog vedrog dana razigrani pas je šetao livadom/ jedan miš po imenu miško se se isto šetao livadom/ pas ugleda miša i pomisli mm kako bi bio slasan za moj današnji doručak miš primjeti da ga pas gleda i potrči i potrči u potrči u rupu što je drvo u blizini što je drvo u blizini imalo pas je mislio da bi ga mogao stići dok ne uđe ali nije uspio / udario se i jako ga je boljelo / u to vrijeme jedan dječak po imenu ivan dolazio je odlazio je iz trgovine / odlazi iz trgovine u rukama je imao kobasice i žuti balon / žuti balon / kada se iznenadio ugledavši da pas želi miša zapuhao je jak vjetar i otpuhao mu je balon / balon je letio visoko ali ne dovoljno visoko do drveta pa je balon zapeo na drvetu a dječak je rekao o ne moj balon što ću sada dječak je zatim pokušao dohvatiti balon u to vrijeme pas ugledao je vrećicu sa puno finih slasnih kobasica dječak se htio dječak je hio dohvatiti balon dok je dječak hvatao balon pas je

uzeo njegove kobasice iz vrećice/ kad je dječak dohvatio balon pas je već pojeo sve kobasice

Tom (Ž), 2.c – MAČKA

T: jedna mačka je došla u park vidjela je leptira na grmlju skočila je da uhvati leptira onda je došo jedan dječak i vidio je da je mačka u grmlju ispala mu je lopta reko je ne ma ne otišla mi je lopta u vodu tada je mačka vidjela kantu riba i dječak je ulovio loptu svojim ribičkim štapom mačka je uzela kantu sa <a> ribama dječak je imao loptu u rukama a mačka je jela ribe

Tigrica (Ž), 2.c – MAČKA

T: jednog lijepog dana razigrana mačka je ugledala žutog leptira na grmu/ htjela ga je uhvatiti / za to vrijeme dječak veseli djecak hh veseli dječak se vraćao iz ribolova sa kantom sa kantom i i sa loptom / mačka je skočila i htjela je uhvatiti leptira ali je leptir tako brzo odletio da je mačka pala i i ozlijedila se dječak se tako jako iznenadio da mu je lopta ispala iz ruku/ kada je vidio kako se kotrlja viknuo je o ne moja lopta ali mačka je primjetil kantu punu riba jako se razveselila i potrčala je do njih dječak je dječak se dosjetio i uzeo ribički štap polako je počeo izvlačiti loptu iz vode / mačka je uzela jednu ribu/ dječak se jako razveselio i bio je zadovoljan zato što je natrag dobio svoju loptu a mačka je bila zadovoljna i sita

Lucija (Ž), 2.a – PAS

L: pas je vidio miša kako leži pokraj drveta / pas je / pas pas / pas je dotrčao do miša /miš je otišao u svoju kućicu/ dječak je vidio dječak je vidio da je pas da se pas udario u drvo / balon mu je iskliznuo iz ruku/ i reko je a joj / pas je vidio kobasice i bio je jako gladan a dječak je bio jako tužan zato šta zato šta dječak nije/ dječak nije hm znao da mu je balon skliznuo iz ruke/ pas je // okrenuo vrećicu i i uzeo vrećicu i istreso vrećicu sa kobasicima dok je dječak hm dok je dječak išo uzeti svoj balon / dječak je bio sretan zato šta je zato šta je imao opet balon a pas je sretan zato šta opet zato šta opet zato šta je a pas je sretan zato šta ga više ne boli i da je uzeo od dječaka kobasice

Mane (M), 2.c - PAS

M: jednoga dana pas je htjeo uloviti miša a miš je brzo pobjegao u svoju rupu/ pas se udario u drvo a dječak je začudo rekao o ne! ode mi balon / pas se / pas je vidio kobasice od dječaka / pomislio je ah kako bi ovo bilo ukusno i pojeo je sve kobasice

Pantera (Ž), 2.a – MAČKA

P: //// mačka je ugledala leptira <a> skočila je za njim jer ga je željela uhvatiti <a> prolazio je onda dječak <a> sa ribičkim štapom <a> i ribama u kanti // <a> vidio je mačku kako se zabi <a> kako je pala u grm i <a> <a> leptira koji joj je pobjegao <a> lopta mu je otišla u vodu a mačka je ugledala ukusne ribe <a> pokušavao je dohvatiti loptu a mačka je uzela ribe <a> uhvatio ju je a mačka je zadovoljno pojela ribu i više nije bila razočarana

Papiga Šarenić (Ž), 2.a – PAS

P: jednoga dana pas se šetao i ugledao je malog miša miš je pogledao psa i miš je brzo počeo trčati u svoju kućicu <a> dječak se vraćao iz dućana i ugledao je <a> psa kako se ozljedio i iskliznuo mu je balon iz ruku <a> dječak je htio dohvatiti svoj balon pas je vidio kako je dječak ispustio vrećicu i onda je htio pas pojesti kobasice pa na kraju je dječak dohvatio svoj balon a pas je bio <a> <a> pas je bio sretan zato što je dohvatio kobasice

Psić, (M), 2.a – PAS

P: gdje da pišem, sad ovdje?

DJ: ne ne usmeno ćeš mi

P: ///

DJ: slobodno na glas kažeš što razmišljaš

P: // mačak je pogledao jednog lijepog žutog leptira leptirića želio ga je uloviti skočio je ali leptirić je počeo bježati <a> dječak je vidio tu mačku koja je skočila i željela uhvatiti leptirića / <a> vidio je mačku u trnju i // iznenadio se i pustio je loptu/ pustio je loptu a lopta je/ lopta je onda pala u vodu mačka se je izvukla iz trnja a dječak a dječak nije znao kako dohvatiti loptu// dječak je se sjetio kako da uhvati

loptu uzeo je štap za pecanje i povukao ju je na sebe mačka je za to vrijeme je uzela je jednu ribu// dječak je bio sretan zato što je vratio loptu a mačka je bila sretna jer jer je imala tu nešto za jest

PAS (M) , 2.a

PAS : // Pas je vidio miša /// hm hm///

DJ: Je, miš je to na slici/

PAS: Kaj?

DJ: Je, miš je to / hh//

DJ: Što je na prvoj slici? Dobro si krenuo/

PAS: Pas i miš

DJ: Dobro nastavi dalje / dobro si krenuo

PAS: Pas je vidio miša/ pas je hio pojesti miša

PAS : //////////

PAS: Miš je dotrčao do drva a a pas je lovio miša/ Dječak je...

DJ: Možeš, molim te samo malo glasnije pričat? Mumljaš malo sebi u bradu hh pa te ne razumijem dobro

PAS: ////

DJ: Na kojoj si slici stao?

PAS: Hmm na drugoj

DJ: Na drugoj? Dobro

PAS: ////

PAS: M miš je dotrčao/ do drva / a pas je lovio miša / dječak je/ došao hm otišao s trgovine/ i šetao // pas se udario o drvo a miš mu se malo smijao// a dječak/ /

DJ: Što je dječak?

PAS: dječak je pustio balon / a dječak je pustio balon// i preplašio

DJ: dječak je pustio balon i preplašio se?

PAS: da

DJ: dobro/ može dalje

PAS: a dj/ b/ ba/ba / dj / a dječakov balon je otišo/ ne/ balon je otišo na drvo a dječak je bio tužan/ pas je ugledao kobasice i pitao se hm // da bi pojeo te kobasice/ dječak je uspio dohvatiti balon a pas a pas je htio pojesti kobasice dječak je uzeo balon a pas je bio jako sretan što je pojeo kobasice

DJ: Dobro to je to?

PAS: Aha

DJ: Dobro, hvala ti, možeš ići

9.4 Sastavci učenika

Ime, spol, razred, broj rečenica, broj riječi	Pripovijedanje - Koze
JUVENTUS(M),3.b 8 rečenica, 48 riječi	Koze Bile su jedne koze na paši. Mala koza je upala u vodu i nije mogla izaći. Ali ju je spasila mama. A iz ugla je vrebala lisica. Lisica je napala jednu kozu. Zgrabila ju je! To je vidjela jedna vrana. Napala je lisicu za repi otjerala.

Modrić (M), 3.b 7 rečenica, 83 riječi	Koze Jednog sunčanog dana koza nije mogla izaći iz bare. Kozjak je vidio da će se utopiti. Druga koza je jela travu, a lisica se skrivala tako da pojede kozu. Nitko nije primjetio da se koza trese jer je lisica skočila. Lisica je uhvatila za nogu i vrana je vidjela lisicu kako želi pojesti kozu. Vrana je ugrizla lisicu za rep i onda su primjetili da se nešto događa. Lisica je bježala, a vrana ju je nastavila gristi i koze su bile zajedno.
Real Madrid CF (M), 3.B 8 rečenica, 62 riječi	Koze Jednog dana koze su išle piti vodu. Jedan kozlić je pao u vodu. Mama koza je izvukla kozlića, lisica ih je gladno promatrala. Nakon malo vremena odlučila ih je pojesti. Lisica je zgrabila kozličinu nogu. Vrana ih je cijelo vrijeme promatrala , i odlučila spasiti kozlića. Zatim je otjerala lisicu i otjerala ju.

	I kozlič je bio na sigurnom sa mamom.
Zlatni orao (M), 3.b 7 rečenica, 86 riječi	Koza Jednog dana kozlič je pio vod. U jednom trenutku je upao u jezero. a njegov brat Ivan je znao ali ga je ignorirao. Mama je dotrčala da pomogne Marku. Dok je mama pomagala Marku lisica je vrebala Ivana. Na kraju ga je napala, a vrana koja je bila na grani je pomogla Ivanu. Tada su mama i Marko vidjeli lisicu i vranu koja je obranila Ivana i vrana je oterala lisicu. Kad je vrana oterala lisicu Ivan se zahvali vrani koja mu je spasila život.
Megi (Ž), 3.b 5 rečenica, 61 riječ	Koze Jednog sunčanog dana jedna koza se skoro utopila, da nije došla druga koza i spasila je, neznajući da ju lisica želi imati za obrok. Lisica ju je zgrabila. Ptica je sve to gledala s grane. I, u jednom trenutku ptica je ugrizla

	lisicu za rep. A lisica odmah otišla, gladujući, uplašeno i više nikada nije vratila jer se bojala ptice.
Sara (Ž), 3.b 11 rečenica, 77 riječi	Koze Mala koza je htjela izaći van iz vode. Ali je zapela. Mama je došla i izvadila malu kozu iz vode. Iza drveta lisica je promatrala drugog kozlića. Lisica je bila jako gladna. Skočila je da uhvati kozlića. Uhvatila je kozlića za nogu. Vrana je vidjela da lisica napada kozlića. Ugrizla je lisicu za rep. Lisica je pustila nogu malog kozlića. Taj kozlić se vratio svojoj mami i svome bratu. A vrana je i dalje tjerala lisicu.
Gargamel (Ž), 3. b 12 rečenica, 89 riječi	Koze Mama koza imala je dva kozlića. Jednog sunčanog dana otišli su na

	jezero, a njen drugi kozlić se otišao kupati. Skoro se utopio, a majka ga je otišla spasiti. Dok ga je spašavala došla je lukava i gladna lisica, pokušala je pojesti prvog kozlića. Napala ga je. Uhvatila ga je za nogu, a taj tren to je vidjela vrana. Mama i kozlić pili su vodu. Vrana je sltila i uhvatila lisicu za rep. Mama je bila uplašena. Sad su svi sretni. Lisica je pobjegla. I više nema opasnosti.
--	--

Ime, spol, razred, broj rečenica, broj riječi	Pripovijedanje - Ptice
LAV LAVIĆ (M), 2.a 16 rečenica, 68 riječi	Ptice Bili jedni gladni ptići. Rekli su mami da su gladni. Mama je odletjela po hranu. Mačka je bila gladna. Mama je ptićima dala hranu. Mačka se počela penjati na drvo. Mama je razgovarala s ptićem. Drugi ptić se derao.

	Mačka je zatresla gnijezdo. Pas je čekao mačku. Mačka je silazila. Pas ju je ugrizo za rep. Mačka je bježala od psa. Mama i ptići su bili sretni.
psić (M), 2.a 8 rečenica, 82 riječi	Ptice Na drvetu je gnijezdo, a u tom gnijezdu su bila dva ptića. Ptići su rekli svojem tati : „ Mi smo gladni“. Tata ptica je otišao tražiti hranu, a mačak je vidio ta dva mala ptića i želio ih je pojesti. Tata ptica se vratio a mačak se penjao po drvetu. Mačak je dohvatio gnijezdo, a pas je to vidio. Pas je odlučio spasiti ptice. Povukao je mačku s drveta. Pas je počeo naganjati mačku, a ptići i tata su bili sretni.
PAS (M), 2.A 6 rečenica, 70 riječi	Ptičice su bile gladne mama im je rekla da im ide po hranu. Onda je njihova mama otišla po hranu, a mačka je gledala ptičice. Onda je od ptičica mama došla, a mačka se penjala po drvu. Onda je pas ugledao mačku kako je došla do gnijezda. Tada je pas ugrizao mačku za rep, a od ptičica mama je poludjela. Onda je pas otjerao mačku, a ptica je smirila ptičice.
Pantera (Ž), 2.a 15 rečenica, 114 riječi	Ptice Mama ptica gledala je svoje ptiće. Bili su jako gladni. Njihova im je mama zato otišla po par crva. Sve je to gledala gladna mačka. Bila je gladna koliko i male, bojažljive ptice. Njihova mama se vratila s hranom.

	Odmah im je dala jesti i nije primjetila mačku koja je bila na pola puta do krošnje drveta. I popela se dovoljno da dohvati jednog ptiča! Ali za ptiče je došao spas. U blizini drveta bez da ga je itko opazio gledao to jedan pas. Ugrizao je je mačku za rep što je bilo bolno. Tek je tada mama ptica primjetila mačku. Vrlo se uplašila. Pas je potjerao mačku. Ptiči su bili opet sigurni!
Lucija (Ž), 2.a 8 rečenica, 50 riječi	Ptice Male ptice su bile jako gladne. Mama ptica je otišla uzeti hranu. Pojavila se mačka. Mačka se popela na stablo. Došo je pas i bio je jako ljut. Pas je ugrizo mačku za rep. Mali ptičice su bile jako sretna zato što su bile spašene. Pas je otjerao mačku.
Papiga Šarenić (Ž). 2.a 7 rečenica, 68 riječi	Ptice Jednoga sunčanog dana mama ptica govorila je ptičima da ide po hranu i da budu dobri. Mama je otišla po hranu. Kada je otišla mačka je spazila ptiče. Mama ptica se vratila, a mačka se penjala na drvo. Pas je vidio mačku i ugrizao ju je za rep. Mačka je skočila s drveta pa je počela trčati, a pas za njom. Ptići više nisu bili u opasnosti.
Mica maca (Ž), 3.c 10 rečenica, 121 riječ	Ptice Jednog predivnog jutra ptice su se probudile i bile su jako gladne. Mama ptica je odjetjela kako bi im

	mogla pronaći hranu. Čim je mama odletjela došla je mačka koja je izgledala jako gladno. Počela se penjati na drvo, ali u tom trenutku došla je mama ptica sa hranom. Ptičice nisu ni primjetile da su u opashosti. Kada se mačka popela do vrha mama ptica je primjetila da je tu mačka. Tu se pojavio i pas koji je pokušao spasiti ptice. Odjednom mačku povuče za rep kako bi ju spustio dolje. Kada je mačka bila na tlu ptičice su bile sretno i zahvalne psu što ih je spasio. I odjednom pas počne loviti mačku koja je još uvijek bila gladna
VJEVERICA (Ž), 3.c 6 rečenica, 96 riječi	Ptice Jednog dana bebe ptičice su bile jako gladne. Mama ptičica je odjetjela. Mačka je vidila male ptičice, a bila je jako gladna pa je htela ih pojesti. Mama ptičica se vratila sa svježim crvima. Mačka se potajno šuljala. Kad je mama ptica nahranila jednog pića mačak ga je zgrabio, a ptičica je cvrkutala, a pas je vidio i htio je spasiti ptice. Mama ptica je vidila i zacvrkutala je, a pas je ugrizo mačku za rep i zamjaukala je. Pas je počeo loviti mačku ptice su što ih nije pojelo, a mačka je ostala gladna.

BUBAMARA (Ž), 3.C 5 rečenica, 92 riječi	Ptice Jednog proljetnog dana na stablu su živjele dvije male ptičice sa svojom majkom. Bile su gladne, te je majka odlučila poći u potragu za hranom, no nije opazila još gladniju mačku koja se upravo spremala pojesti njezine ptiče. Kada se majka vratila s hranom počela je hraniti ptiče, a gladna mačka penjala se po stablu. To je opazio jedan pas te kada je mačka bila tako blizu da zgrabi ptiča pas ju je ugrizao za rep, povkao dolje te je nastavio naganjati. Mačka je ostala gladna, a ptiči i ne taknuti,
---	--

LEOPARD (M), 3.c 7 rečenica, 104 riječi	Ptice Jednog dana mama i njezini ptiči Smjestili su gnijezdo na jedno stabla na kraju šume. Mama i ptiči su se zabavljali pjevali su i igrali se. Ali jednog dana mama ptica otišla je po hranu, ali nije ni slutila da se mačak skriva iza drveta. Kada se mama ptica vratila mačak se počeo penjati po stablo,, ali to nisu ptice opazile. Kad se mačak popeo zamalo je uhvatio ptića. Da pas nije zalajo pitanje jeli bi mama ptica skužila što se događa. Mačka se od straha spustila s drveta i pobjegla.
---	--

	Nakon toga svi su bili sretni, osim mačke koja je ostala gladna.
hijena (M), 3.c 8 rečenica, 87 riječi	Ptice Ptičice su bile gladne. Kad je mama vidjela da su ptičice gladne odleljela je po hranu. Nakon što je mama otišla mama je vidjela male ptičice. Mama se vratila, ali nije opazila mačku koja se penje na drvo. Mama je hranila jednu ptičicu. Kad je mama hranila drugu ptičicu mačka je napala gnijezdo iza maminih leđa. Kad je pas vido mačku kako napada ptičje gnijezdo ugrizao je mačku za rep i naganjao ju daleko od stabla. Ptičica je bila sretna zato što ju je pas zaštitio.
CERIX (M), 3.c 6 rečenica, 78 riječi	Ptice Mama ptica je vidjela da su ptići gladni. Odletjela je po crve. Mačka je vidjela da su ptići bespomoćni. Skočila je na stablo da ih uhvati. Mama se vatala u gnijezdo nahraniti ptiće. Kad je hranila drugog nije vidjela kako se mačka penje ali prvi ptić jest. Zacvrkutao je prvi ptić je zacvrkutao pa je

	mama poletjela i zvala pomoć. To je čuo pas Dingo koji je odmah dotčao. Ugrizao je mačku za rep i otjerao je.
--	--

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI DIPLOMSKOGA RADA

IZJAVA

Ja, dolje potpisana, Doroteja Jović, kandidatkinja za magistricu primarnoga obrazovanja ovime izjavljujem da sam isključivi autor diplomskoga rada pod naslovom „*Odnos obilježja pisanoga i govorenoga jezika kod učenika nižih razreda osnovne škole*”. Ovaj diplomski rad rezultat je isključivo mogega vlastitog rada uz pomoć mentorice te se oslanja na objavljenu literaturu. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava.

Zahvaljujem mentorici izv. prof. dr. sc. Lidiji Cvikić na pomoći i savjetima prilikom pisanja ovoga rada.

Studentica: _____

IZJAVA O JAVNOJ OBJAVI RADA

Naziv visokog učilišta

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

naslov

vrsta rada

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U _____ datum

Ime Prezime

OIB

Potpis
